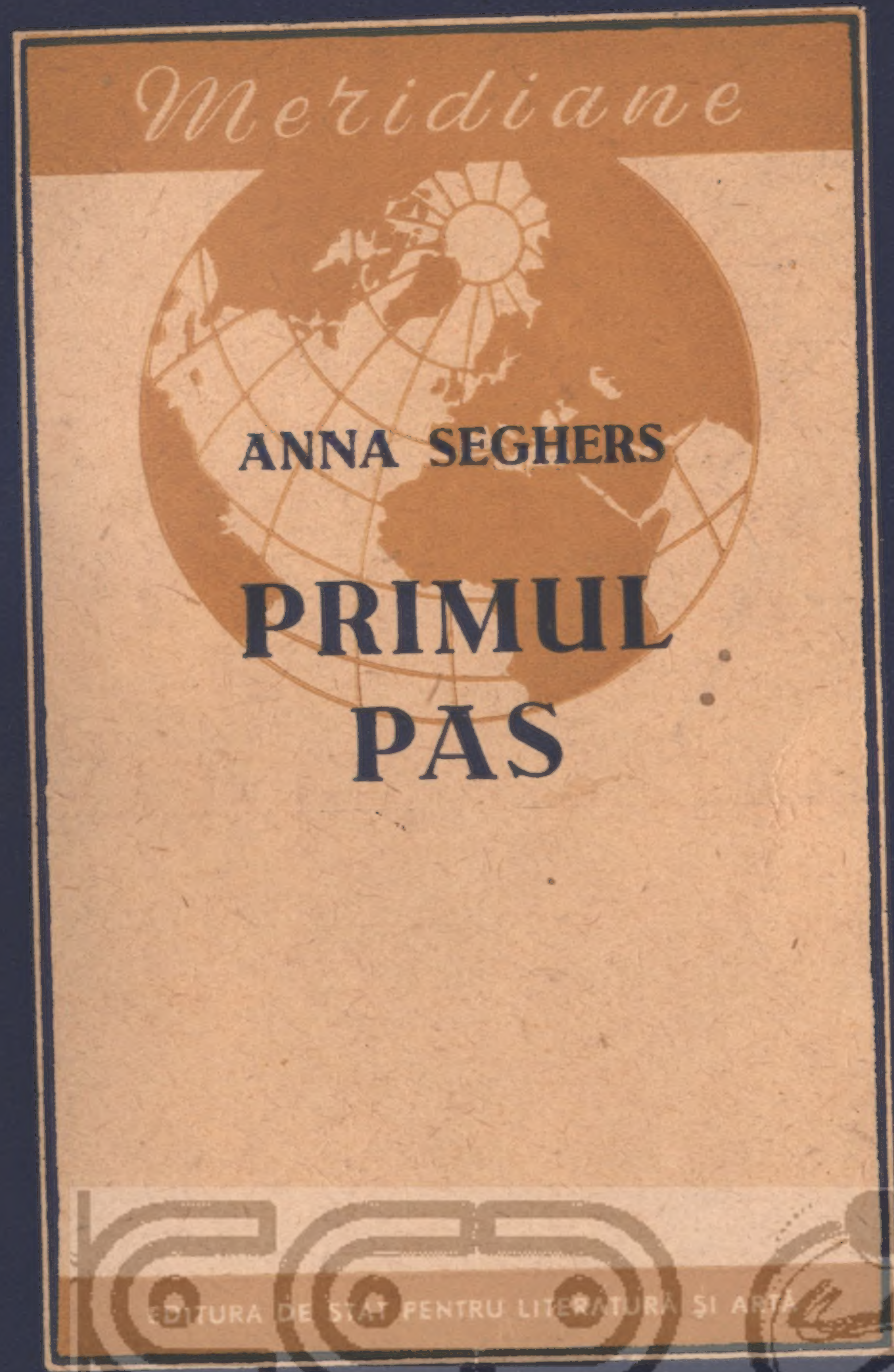


Lei 1,50

620

ANNA SEGHERS + PRIMUL PAS



Clubul cărții digitale 2024

Meridiane



ANNA SEGHERS

PRIMUL PAS

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

În românește de : *S. Sanin și O. Constantinescu*

Anna Seghers
DER ERSTE SCHRITT
Aufbau Verlag
Berlin

CUVINT INAINTE

În imensa și unită familie a celor care luptă pentru pace și libertate relațiile nu sînt hotărîte nici de un loc comun de naștere, nici de aceeași culoare a pielii, nici de același port, nici de același grai, deși — într-un înțeles mai larg — ei vorbesc „aceeași limbă”. În această vastă familie internațională, clădită pe dragostea pentru adevăr și dreptate; rudenia este morală, spirituală și sufletească — o înfrățire a conștiințelor, legate prin același crez, solidare în lupta lor pentru același țel, strînse în jurul aceluiasi alb stindard al păcii.

Din această largă și totuși atît de strînsă familie și-a recrutat scriitoarea germană antifascistă Anna Seghers eroii ciclului de scurte povestiri, reunite sub titlul — sintetic pentru tematica lor — Primii pași.

Iată-i pe Hendryk din Bruxelles, pe Joe din New-York, pe Franz din Mansfeld, pe Constanzia din Concepcion, pe Belaid din Alger, pe Juczi din Budapesta, și pe alții din alte țări

și alte continente — adunați laolaltă, în jurul unei mese, undeva, într-o casă dintr-un cartier mărginaș al Parisului, după închiderea unui congres internațional la care s-a făcut auzit cuvântul lor înflăcărat pentru cauza păcii.

E o reuniune prietenească, de rămas bun; un tren, un vas pe apă îi va purta într-una din zilele următoare, spre locul, spre țărmlul dinspre care au plecat pentru a se întâlni la acest congres.

Și acum, înainte de geografa despărțire — căci o altă nu există pentru ei — Renée, în a cărei casă s-au strîns toți acești buni și statornici prieteni și tovarăși, îi îndeamnă — făcînd ea începutul — să povestească fiecare, așa cum își amintește, acea întîmplare, acel fapt hotărîtor din viața sa, care i-a minat primii pași pe drumul lor comun, de azi, să evoce acel moment psihologic care a pus în mișcare primul resort al unei conștiințe sociale.

Pentru unii din ei — cum e Franz din Mansfeld, sau Olaf din Narvik — o amintire dureroasă din copilărie, dezoăluind cu brutalitate un aspect al in justiției orînduirii sociale, sau o puternică impresie, receptată cu toată sensibilitatea și emotivitatea vîrstei respective, a lăsat urme adînci, stîrnind, în cazul lui Franz, primul val de revoltă în sufletul lui, sau prima licărire de nădejde pentru o altă viață, cum s-a întîmplat cu Olaf. Alții, ca Joe din New-York, ca Hendryk din Bruxelles, ca Friederich din Nürenberg — după ce ani de-a rîndul au

mers orbește pe îngusta cărare a vieții lor, fără să-și dea seama încotro se îndreaptă, fără să se întrebe unde e dreptatea și adevărul, s-au trezit deodată în fața unui fapt care i-a zguduit din nepăsare și le-a deschis ochii asupra realității din jurul lor. Și atunci, au părăsit fără șovăire drumul lor cel vechi și au făcut primii pași pe cel nou, care i-a adus în sînul marii familii, a celor înrudiți prin lupta lor comună pentru pacea între popoare și pentru libertate.

Alții, ca Belaid din Alger, ca Renée din Paris, ca Juczi din Budapesta, au trecut de-a dreptul, cu spontaneitatea caracterelor cinstite, a naturilor generoase, însetate de dreptate, la o acțiune directă și curajoasă, care a avut semnificația definitivă, a angajării lor în luptă.

Și astfel, rînd pe rînd, acești prieteni, strînși în jurul unei mese, într-o casă dintr-un cartier periferic al Parisului, evocă cu simplitate și cu sobrietate momentul semnificativ al transformării lor lăuntrice, al deșteptării conștiințelor, al primului impuls sufletesc care i-a îndreptat spre lagărul democrației și păcii.

Naturaleșea cu care sînt scrise aceste povestiri — străbătute de un necăutat fior de emoție — simplitatea lor curată, sunetul lor sincer, le dau forța de convingere pe care o comunică, izbutind să devină — ceea ce fără îndoială a și năzuit și țintit autoarea lor, ca și în toate operele ei — arme de luptă, îndemn și che-

mare adresată și altor oameni cinstiți din lumea întreagă, care n-au făcut încă primii pași hotărâți pe drumul luptei pentru pace.

Întreaga operă literară a scriitoarei Anna Seghers, (născută în orașul Mainz din Germania, în anul 1900) are la temelie ei o tematică socială, relevând puterea mereu în creștere a lagărului democratic, antiimperialist, deșteptarea la o conștiință revoluționară a milioanelor de oameni simpli care înmulțesc mereu rindurile combatanților activi din cîmpul de bătălie pe care flutură steagul păcii.

Ca o răsplată a contribuției pe care Anna Seghers a adus-o cauzei păcii prin scrierile ei — dintre care amintim: *Tovarăși*, *Capul pus la preț*, *A șaptea cruce*, *Morții rămîn tineri*, *Nunta din Haiti* — ea a fost distinsă în 1951 cu Premiul internațional Stalin pentru întărirea păcii între popoare.

Aceste povestiri — evocări și mărturii în același timp, înmănunchate sub titlul *Primul pas* — îi dau un drept în plus peste toate cîte și le-a cucerit, prin viața sa de luptătoare antifascistă și prin opera sa: la prețuirea și dragostea cititorilor ei de aici și de pretutindeni.

SIDONIA DRAGUȘANU

După ce congresul a luat sfîrșit, înainte de a ne înapoia în țările noastre împrăștiate pe tot globul, ne-am adunat cu toții — prieteni vechi și noi — în ultima duminică petrecută împreună, într-o casă de la marginea orașului.

Toți cîți eram acolo — bărbați și femei — vorbeam fiecare altă limbă; culoarea pielii noastre era tot atît de diferită ca și obîrșia noastră, iar obîrșia la fel de diferită ca și profesiunea.

Se aflau printre noi docheri și profesori, studenți și marinari, plugari și pictori. Oameni de toate felurile pe care congresul îi adunase laolaltă, asemeni unui nod care ar fi ținut strîns legate într-un singur mănunchi o mulțime de fire răzlețe.

Deși ne adunasem abia de-o săptămînă în orașul congresului și nu petrecusem decît o

singură zi în căsuța aceea, ne simțeam atât de legați sufletește unul de altul ca și cum am fi trăit toată viața laolaltă. Ni se strîngea inima la gîndul despărțirii, căci nu știam cînd și cum ne vom mai întîlni. A fost o zi plină de voce bună ziua petrecută în căsuța de la marginea orașului. Ne-am povestit tot timpul diferite întâmplări de pe meleagurile natale — întâmplări trăite în lupta pentru pace și libertate a popoarelor noastre. Ne-am cîntat unii altora cîntece naționale, ba cîțiva dintre noi ne-au arătat chiar cum se joacă unele dansuri străvechi din patria lor.

Se apropia timpul să ne luăm rămas bun. Atunci Renée, gazda noastră, ne-a adunat din nou în jurul mesei, ca pe o salbă de mărgele multicolore, și ne-a spus:

„Vă propun ceva, acum la despărțire: ce-ar fi dacă fiecare dintre voi ne-ar povesti împrejurările în care a ajuns aici, în mijlocul nostru? Așa vom izbuti să ne cunoaștem mai bine și ne vom apropia și mai mult unii de alții. Căci, fără îndoială, fiecare a pornit pe drumul care l-a adus în cele din urmă aci, într-un alt moment al vieții, venind dintr-un alt mediu și determinat de altă cauză. Să povestim deci, pe scurt, primul pas făcut pe drumul acesta“.

Ideea aceasta ne-a plăcut tuturor; dar nimănu-i nu-i venea să înceapă el șiragul povestirilor. Unul nu putea să-și aducă precis aminte cînd anume făcuse „primul pas“, altul își amin-

tea foarte bine, însă se sfia să vorbească în gura mare despre asta acolo, la masă și, mai ales, în puține cuvinte.

Ca să le dea curaj, Renée, de la care pornise ideea, începu.

RENÉE DIN PARIS

— Taică-meu era strungar. După moartea lui, mama a început să ia cîte ceva de cusut, pentru diferite ateliere. La noi în casă nu vedeai decît nasturi și petice peste tot. Eram patru copii cu toții, eu eram a doua ca vîrstă, așa că-i ajutam maică-mi la gospodărie și la cusut. Pe lîngă asta mai lucram și eu, ba una, ba alta, ce se nimerea.

Eram doar o fetișcană. Maică-mea îmi cîrpea rochiile, care erau într-un hal fără hal, ca să mă pot îmbrăca și eu mai omeneste. N-aveam aproape de loc vreme, nici pentru plimbare, nici pentru dans, totuși ea mă îndemna mereu: „Caută de te bucură de viață, fată, cîtă vreme ești încă frumoasă și tînără. Nu poți trăi fără un pic de bucurie“.

Mă duceam uneori la un birt din St. Cloud, unde ajutam la servit. Acolo, atât patroana cît și mușterii au prins drag de mine. Cîștigam binisor din bacșișuri. Atunci m-am împrietenit cu un băiat și, cum mama nu-i găsea nici un cu-

sur, iar băiatul era frumușel și avea de lucru, ne-am hotărît să ne căsătorim.

Logodnicul meu îmi vorbea mereu despre contra-maistrul lui, care — după câte îmi spusese — ar fi intrat și-n foc pentru el. Așa că măică-mea n-avea de ce să fie îngrijorată că băiatul ar putea rămîne vreodată pe drumuri. Că doară — îmi zicea — e mîna dreaptă a contra-maistrului și nu se ține de prostii.

Odată, cînd am ieșit în oraș împreună, logodnicul meu s-a întîlnit cu un tovarăș de lucru, care s-a oprit să-i vorbească. Arăta ce-i drept cam jerpelit, dar ochii și vorba lui mi-au plăcut, cu toate că mie nu mi-a spus nici un cuvînt. L-a întrebat pe logodnicul meu dacă n-ar vrea să vină săptămîna următoare la o cîrciumă care se chema „La cîinele cu luleaua în gură“, unde o să afle un lucru important, ceva despre care nu se pomenise nimic în ziare. Logodnicul meu însă a refuzat categoric. La plecare, celălalt i-a întins o broșură, dar logodnicul meu l-a repezit : „Îți spun o dată pentru totdeauna : n-am ce face cu marfa voastră. Lasă-mă, te rog, în pace“.

Și cu asta s-au despărțit. Logodnicul meu a mai bombănit un timp, ocărîndu-i pe oamenii care se țîn scai de tine și nu se lasă pînă nu te trag cu ei în mocirlă.

Lucram pe atunci provizoriu într-un local de mîna-ntîi, un mic hotel ce aducea cu o vilă. Prima oară, cînd am fost chemată acolo să servesc — era într-o duminică — mi s-a părut că

visez. Doar în filme dacă mai văzusem chelneri atît de stilați, mîncăruri atît de alese, asemenea toalete și bijuterii. Cît privește clienții localului, nu erau nici ei mai prejos : tot oameni cu funcții înalte, domni cu pieptul plin de decorații. Veniseră cu soțiile lor. Din discuțiile ce le purtau am aflat că erau mai toți persoane cu relații fie în guvern, fie în teatru, fie în presă. Printre ei se găseau și cîțiva membri ai „Crucilor de foc“.

Eram o fată destul de curățică și patroana mă privea cu ochi buni. Mă bucuram ori de câte ori mă chema să servesc; bacșișurile erau totdeauna grase. O parte din bani îi dădeam măică-mi, iar restul îi puneam deoparte pentru trusou. Clienții localului aveau cele mai năstrușnice gusturi. Mie puțin îmi păsa dacă mi se cerea de pildă să mă duc cu mașina cutărui client tocmai la capătul celălalt al orașului, să caut cine știe ce marcă de coniac fără de care dumnealui nu-i tihnea masa, sau să fac în toiul nopții o cafea sau mai știu eu ce mîncare. Învătasem de asemenea să îndepărtez cu abilitate și cît se poate de politicoase cîte un musafir nepoftit sau un telefon inoportun. Patroana localului îmi spusese de la început : „Fata mea, să-ți bagi bine în cap : vorba-i de argint, tăcerea e de aur“. Am căutat deci să ascult povața ei. Ce-i drept, tăcerea nu-mi aducea aur, însă nici bancnotele nu erau de lepădat. „La noi — spunea patroana — vin numai clienți despre care scriu și ziarele.“

Cele ce vă voi povesti acum s-au întîmplat la

cîteva zile după ce prietenul meu se întîlnise cu fostul său tovarăş de lucru, chiar în cursul aceleiaşi săptămîni. Odată, în timp ce serveam în local, am auzit o discuţie între doi clienţi ce şedeau la nişte mese vecine. Ştiam că se dăduseră jos din aceeaşi maşină, fiecare cu cîte o femeie.

„Pisicuţa de aur“ — spunea unul — a fost încercuită într-o clipă. Apoi băieţii au dat buzna înăuntru pe uşi şi pe ferestre. Trebuie să folosim acelaşi sistem şi de aci încolo, să curgă loviturile una după alta. Săptămîna asta băieţii noştri sînt mobilizaţi în cartierele de la periferie. Mîine vine la rînd „Ciînele cu luleaua în gură“.

După cină, cele două perechi s-au retras în separeuri.

Pînă atunci am socotit de datoria mea să-mi ţin gura, chiar faţă de ai mei. De astă dată, însă, i-am destăinuit logodnicului meu cele auzite. Trebuie neapărat — ziceam eu — să-i dea de ştire tovarăşului său. Ți-ai găsit! Logodnicul meu şi-a ieşit din sărite, apoi m-a întrebat răstit, dacă ştiu care-mi sînt obligaţiile faţă de patroană. Nu cumva mi se urîse cu binele? Eram, doar, plătită destul de bine, ce zor aveam să-mi vir nasul unde nu-mi fierbe oala? M-am întors deci la local şi am început să chibzuiesc. Putea oare patroana să mă împiedice să înştiinţez la timp pe un om de omenie, tovarăşul de lucru al logodnicului meu? Simţeam că mă apasă ceva. Întîmplarea a făcut ca tocmai în momentul cînd

am ajuns acolo, un client de soi să ceară un vin special care nu se găsea la noi. Imediat m-am oferit să i-l aduc şi ca de obicei am fost laudată spunîndu-mi-se că sînt o fată săritoare. În maşină i-am turnat o minciună şoferului, spunîndu-i că la „Ciînele cu luleaua în gură“ s-ar afla logodnicul meu şi că aş vrea să trec pe acolo să-l văd.

Am găsit localul pustiu; patronul s-a dus într-o odaie alăturată, de unde s-a întors însoţit de persoana descrisă de mine. Omul m-a ascultat fără să spună nimic, şi la sfîrşit mi-a mulţumit. Ba m-a şi laudat. Mi-am dat seama însă că de astă dată lauda nu era vorbă goală. Cuvintele lui mi-au uşurat sufletul şi-n clipa aceea m-am simţit mîndră de mine. M-a întrebat după aceea dacă n-aş vrea cumva să mă întorc ca să-i cunosc pe oamenii cărora le venisem în acea zi într-ajutor. Faţă de logodnicul meu însă n-am suflat o vorbă. Nu-i ascunsesem niciodată nimic pînă atunci şi socoteam că e vina lui dacă mă silise acum, s-o fac. M-am înapoiat, deci, aşa cum îmi spusese fostul său tovarăş de muncă şi abia atunci am înţeles — ce-i drept nu chiar tot — cam ce discuteau ei acolo la „Ciînele cu luleaua în gură“. Aflînd ce li se pregătea, oamenii puseseră din timp pe unii dintre ei să stea de pază; pînă şi vecinii au făcut de gardă împreună cu ei, aşa încît agenţii n-au reuşit să pătrundă nici măcar în strada aceea. De atunci am început să întreb ba una, ba alta, şi să rumeg adînc răs-

punsurile primite. N-a trecut mult și m-am despărțit de logodnicul meu. Pentru mine era acum un străin, iar viața pe care o trăisem pînă atunci mi se părea grozav de îndepărtată, ca și cînd cu primul meu pas aș fi făcut mii de leghe.

HENDRYK DIN BRUXELLES

Cînd Renée termină de povestit, gheața era spartă. Hendryk, care stătea lîngă ea, începu:

— Tîrziu de tot, abia pe la patruzeci de ani, mi s-au deschis ochii; atunci am văzut primul țaran mort în Estramadura. Zăcea cu fața în jos, împușcat în spate. Ofițerul care mă însoțea mi-a spus: „Ei și? Un roșu mai puțin“.

Era pe vremea războiului civil din Spania: fusese trimis acolo pe lîngă armata lui Franco, de un ziar din Bruxelles.

În familia mea sînt mulți preoți. Eu însumi am stat multă vreme în cumpănă dacă să urmez istoria sau teologia. După ce am vizitat Madridul și am văzut muzeul Prado, m-am apucat să studiez arta și istoria Spaniei. Pînă să fi izbucnit războiul civil fusese de mai multe ori în Spania și ajunsese să cunosc pînă și cele mai izolate cătune. Le cunoșteam, și totuși parcă nu le cunoșteam. Le cercetam ca un amator de artă. Frumusețea priveliștilor și a oamenilor mă atrăgea pe pînă la fel ca și în viață. Am scris atunci o serie de cărți care s-au

bucurat de un mare succes și au fost traduse în alte limbi.

Izbucnind războiul civil, am primit oferta unui ziar, care făcuse apel la mine, ca unul care cunoșteam terneinric și țara aceasta și limba. Mă aflam așadar din nou în mijlocul unui peisaj familiar.

Am întors mortul cu fața în sus. Chipul lui plin de țărînă avea o expresie demnă și severă; și atunci m-am întrebat: de ce a murit omul acesta?

Ceea ce voi numiți „primul pas“ înseamnă uneori să apuci pe un drum nou. Adesea însă continui să mergi pe același drum tot înainte, pînă ce-ți dai seama că trebuia de mult să cotesti. Multă vreme nici nu mi-a trecut măcar prin minte că aș putea să mă despart de lumea mea. E drept că mă frământau tot felul de probleme, dar abia săteanul acesta ucis m-a făcut să chibzuiesc mai adînc asupra chestiunii agricole. Fața lui murdară de țărînă mi-a amintit de împărțirea pămînturilor. Am început să întreb pe unul și pe altul. Răspunsurile primite mi-au liniștit la început conștiința. La rîndul meu, în primele corespondențe trimise ziarului, am căutat să liniștesc cu ajutorul acelorași răspunsuri conștiința cititorilor.

Am ajuns la Badajoz. Castelele și parcurile, împreună cu toate domeniile confiscate și ocupate o vreme de republicani, fuseseră restituite vechilor proprietari. Orașul părea mort. Biseri-

cile în schimb gemeau de lume. Am întrebat : „Bine, dar orașul acesta a fost roșu? Cum se face atunci că bisericile sînt tixite?” Insoțitorul meu mi-a răspuns : „Fiindcă oamenii ăștia presimt că nu mai au mult de trăit”.

Noaptea s-a făcut o razie în tot orașul. Au fost arestați toți suspecții și tăriți de-a valma, bărbați și femei, în arenă.

Noi ședeam în bănci, ca spectatori.

Jos, în mijlocul arenei, fusese așezată o mitralieră cu țeava întoarsă spre prizonieri. Tremuram ca o frunză. Am întrebat : „Ce aveți de gînd să faceți cu oamenii aceștia?” „Ăștia-s viermi, nu oameni — mi s-a răspuns — nu merită să trăiască.”

Cînd mitraliera a început să răpăie, am sărit în sus, dar cineva m-a silit să mă așez la loc pe bancă. Tremuram ; cei din arenă, însă, nici nu clipeau. Pășeau cu sînge rece în fața morții necruțătoare și cum cădea un rînd, un altul îi lua locul, la fel de dîrz și cu același sînge rece.

Pe urmă, morții au fost scoși afară și arena a rămas pustie. Eu tremuram într-una, deși soarele făcea să scintileze nisipul și epoleții din jur. Insoțitorul meu m-a înșfăcat de braț și ne-am întors împreună la castelul unde fusesem încartiruiți.

Toată lumea se ferea din calea noastră. Insoțitorul meu zîmbea ; eu însă mă încovoiam sub privirile lor încărcate de ură și scîrbă. Castelul era păzit de santinele. Porțile erau închise ;

peste tot în parc se vedeau oameni care strîngeau în grabă fel de fel de lucrătoare de copii și pancarte. Aici, la castel, urma să se deschidă o creșă, dar între timp proprietarul se întorsese cu armata lui Franco. M-am urcat la mine în odaie și am încuiat ușa. În sala de jos, musafirii benchetuiiau. Cine le-ar mai fi putut tulbura acum cheful ?

Mi-am scris reportajul. De astădată însă ziarul meu nu l-a mai publicat. Se vede totuși că l-a luat cineva, fiindcă a apărut în altă gazetă.

Am fost arestat și încarcerat. După nenumărate intervenții, consulul meu a reușit, în cele din urmă, să mă scoată din mîinile lor. În anul următor m-am întors din nou în Spania. De rîndul acesta, însă, mă aflam în cealaltă tabără, din care făceau parte tovarășii țaranului ucis.

JOE DIN NEW YORK

Hendryk, care cunoștea mai multe limbi, ne traduse apoi cele povestite de Joe în englezește. Spre bucuria lui se văzu imediat înconjurat de prieteni. Hendryk traducea repede și cu însuflețire, ca și cum ar fi vrut ca vorbele străinului să pătrundă cît mai adînc în inimile lor.

Iată povestea lui Joe :

— Eram inginer petrolist. Imi iubeam meseria și cîștigam bineșor.

Intr-o bună zi, întreprinderea unde eram angajat mă trimise la Tampico, un oraș din centrul regiunii petrolifere mexicane. Știți desigur că Mexicul se numără printre țările cele mai bogate în petrol din lume. Pe vremea când am fost numit acolo, sondele și rafinăriile se găseau în mâinile concernelor engleze și americane.

Nu mă puteam împăca de loc cu țara asta. Oamenii îmi apărură din capul locului întocmai cum îmi fuseseră descriși: vicleni, cruzi și leneși. Tot ce vedeam și auzeam nu făcea decît să-mi întărească și mai mult părerea. Locuiau într-un fel de văgăuni de te cutremurau văzîndu-le numai, și cum cîștigau cîtiva pesos, dădeau fuga la cîrciumă, se îmbătau turtă și începeau să cînte. Apoi le sărea muștarul din te miri ce și scoteau cuțitele. La tirguală, dacă nu eram cu ochii în patru, negustorul mă trăgea imediat pe sfoară. Țin minte că pînă și clanțele de la uși mi le-a furat cineva. În fața clubului nostru întilneam zi de zi un copil care cerea de pomană, punînd un genunchi la pămînt, ca în biserică.

Adeseori le povesteam colegilor de birou: „Cînd au debarcat pe continent ca emigranți, părinții mei n-aveau un ban. Erau însă oameni cinstiți și harnici și așa au reușit să se ridice și să-și trimită copiii la școală“. Odată un funcționar se întoarse brusc și-mi tăie vorba: „Sigur că da, dumneata ai putut să mergi la școală și să te îmbraci ca lumea, dar știi de

ce? Tocmai fiindcă aici la noi copiii n-au avut parte nici de una nici de alta“.

M-am gîndit c-o fi pesemne vreunul din aceia cărora le plăce să-și vîre nasul unde nu le fierbe oala. Probabil că omul ar mai fi vrut să-mi spună și altele, însă eu îi întorsei spatele. De altfel șeful meu de secție primise dispoziția să-l țină tot timpul sub observație.

Tot pe atunci se făcură și alegeri prezidențiale. Ca de obicei, noul candidat la președinție, Cardenas, fusese propus de predecesorul său și de clica acestuia. Cu acest prilej avură loc o mulțime de serbări, de întruniri, se ținură discursuri înflăcărâte — tot ca de obicei. Noul președinte străbătu în lung și-n lat țara, cînd cu mașina, cînd călare, făgăduind poporului cîte-n lună și-n stele: dreptate, libertate — mă rog, ca de obicei.

Cînd izbucni greva muncitorilor petroliști, prietenii mei și cu mine ne gîndeam: „Li s-a suit la cap, ăștia au luat-o de bună“. Pe urmă, cînd tribunalul mexican de arbitraj admise revendicările greviștilor privitoare la salarii, noi funcționarii din întreprindere furăm cu toții de aceeași părere: nici o concesie și sub nici un motiv. Convocarăm deci propriul nostru tribunal de arbitraj, decîși să impunem arbitrajul american.

Profitînd de această situație, guvernul mexican dispuse naționalizarea tuturor societăților petrolifere. Ne luă sondele, conductele și rafi-

năriile, trecându-le în proprietatea statului. Nouă asta ni se păru un adevărat caraghioslic. Cum își închipuiau ei c-ar fi în stare să se descurce singuri? Doar nu erau nici copii, și nici sălbatici, ca să fie atât de naivi. Ce putea face Cardenas fără noi? Eram convinși că statul avea să dea în scurtă vreme faliment.

Urmă un schimb de note între guvernele celor două țări, cu proteste și amenințări. Socoteam că nu va avea nimeni îndrăzneala să cumpere petrol de la niște bandiți de teapa lor — chiar dacă președintele Cardenas ar fi fost atât de smintit încât să mențină măsurile luate. Eram ferm convinși că nu putea strânge nici măcar banii necesari pentru prima chenzină și pentru primele plăți. Cu toate acestea, o mulțime de funcționari de la societatea noastră își luară tălpășița cu familiile lor cu tot. Căci mexicanilor le abătuse așa tam-nisam să fie stăpîni la ei acasă. Prinseseră gustul puterii. Noi ne prăpădeam de rîs, cînd auzeam că în toate orașele oamenii stăteau la rînd, cu plocoane, ca să vină în ajutorul guvernului. Care cu cite un curcan, care cu o cuvertură țesută în casă, care cu niște cercei de argint. Le intrase în cap acestor smintiți că ar putea să achite datoriile guvernului cu orătării și cercei.

Era în sîmbăta cînd trebuia să se facă plata primelor salarii de după naționalizare. Noi nu ne mai încăpeam în piele de bucurie văzînd cum crește ceas de ceas pe fețele celor din

Tampico teama și îngrijorarea. Dimineața trecu și banii așteptați nu se arătară — exact așa cum prevăzusem noi. Pe drum întîmpinai la tot pasul numai priviri încruntate.

Deodată se răspîndi vestea că ar fi sosit în sfîrșit avionul cu pachetele de bancnote. Oamenii respirară ușurați și se îmbulziră în fața biroului agenției principale, înțesînd toată strada. Priveau tăcuți și zîmbitori cum se descarcă pachetele.

Apoi, cum nu exista nici un fel de pază, dădură buzna cu toții în birouri.

Cei din față începură să rupă grăbiți banderolele de hîrtie de la pachetele cu bancnote de cinci și zece pesos. Apoi se apucară să le ajute casierilor la numărare și socotit.

Mi se păru că recunoscui printre cei ce-și oferiseră ajutorul și pe băiețașul care cerșea de obicei, în fața clubului nostru, îndoind genunchiul pînă la pămînt. Acum devenise parcă alt om, stătea drept și număra la rînd cu cei mari.

Eram năucit. În drum spre casă întrebai pe cineva: „Atîta bănet — și nici un fel de pază? Nu-i riscant oare?” Cel întebat mă privi cu răceală, apoi îmi răspunse: „Dumneavoastră ați fi în stare să jefuiți propria dumneavoastră agenție bancară?”

Mă întorsei acasă muncit de gînduri. Plata se terminase către ziuă. La verificare nu lipsi nici un centavo.

Mă trîntii pe pat, așa îmbrăcat cum eram ; nu se lîpea somnul de mine. Sub ferestre se auzea o larmă veselă. Mă gîndeam la tot ce văzusem în ziua aceea. Dar nu erau gînduri care să dispară o dată cu ivirea zorilor, ci gînduri care aveau să-mi schimbe viața.

FRANZ DIN MANSFELD

Franz stătea lîngă Joe ; amîndoi făceau parte din aceeași comisie. Deși congresul se terminase, ei continuaseră să lucreze împreună și-n ziua aceea și veniseră în mijlocul nostru abia către seară.

Franz își începu și el povestea :

— Parc-ar fi fost ieri, atît de limpede mi-a pare totul înaintea ochilor. Să tot fi avut vreo cinci anișori. Mergeam prin piața din Eisleben cu tata, care mă ținea de mînă. Acolo, în fața direcției exploatărilor miniere se adunaseră cîteva mii de mineri. De abia mai tîrziu mi-a fost dat să înțeleg ce voiau ; și tot atunci am înțeles că tatăl meu făcea și el parte din comitetul de grevă.

Nimănui din direcția exploatărilor nu i-ar fi trecut prin minte că la noi ar putea izbucni cîndva o grevă. Minerii din Mansfeld treceau drept „legați de pămînt“, „credincioși“. Niște oameni care nu puteau fi contaminați de „erezile social-democrației“.

Exploatarea minelor din Mansfeld datează de peste șapte sute de ani. Încă din Evul Mediu nobilimea ținutului s-a îmbogățit de pe urma lor, strîngînd averi fabuloase pe care apoi le risipea în cruciade.

Sistemul patriarhal de exploatare folosit de ei a fost menținut și de urmașii lor, adică de „Societatea pentru exploatarea cuprului și ardeziei din Mansfeld“, care era pe atunci cea mai mare societate minieră germană. Pe vremea aceea încă mai dănuia pe alocuri un obicei ce semăna cu așa-zisul „drept al primei nopți“. Adesea, după ce serbarea anuală a minerilor lua sfîrșit, vedeai cîte un băiaș așteptînd afară sub ferestrele locuinței lui, iar dacă-l întreba cineva ce face acolo, răspundea : „E el în casă...“

Orice băiaș putea să facă un împrumut ca să-și dureze o cabană. Pe urmă toată viața plătea la angarale. Și astfel rămînea pe veci legat de întreprinderea patronului, adică „legat de pămînt“.

Avea totuși „dreptul“ să lucreze pînă la moarte în același puț cu feciorii lui. Și această dependență îi silea să accepte toate condițiile impuse de exploatarea unde era angajat ; aveau deci cele mai grele condițiuni de muncă și în același timp și cele mai mici salarii.

Băiașii erau cu toții înscrși din oficiu în Uniunea minerilor și metalurgiștilor credincioși Reichului. Avînd douăsprezece mii de membri, această organizație cuprindea de fapt marea

majoritate a minerilor din Mansfeld. Dintre aceștia, unsprezece mii mai erau în același timp înscrși într-o altă organizație, țineau adică și de „cei din Bochum”, care constituiau adevărata uniune a muncitorilor mineri.

Nu mai era de trăit. Într-o bună zi însă a izbucnit greva. În momentul acela mă găseam, după cum vă spuneam, cu taică-meu în mulțimea adunată în fața direcției exploatărilor miniere. Când a început învălmășeala, tata m-a ținut după el pe o stradă laterală. A zgâlțit o ușă; era zăvorâtă pe dinăuntru. Am auzit apoi un tropot de copite pe caldarîm. Deodată ne-am pomenit că ne iese înainte un cal uriaș. În aceeași clipă călărețul a ridicat sabia și l-a pălit pe tata peste față.

„Tată!” — pentru mine cuvîntul acesta însemna mai mult decît orice pe lume. Îl credeam pe tata în stare să săvîrșească orice ispravă. El era pentru mine începutul și sfîrșitul. El putea să facă totul, să explice totul, el știa totul.

Și iată că tata fusese lovit. Șuvoaie de sînge îi curgeau pe față.

Fugeam din oraș hătuiți ca fiarele. Cuiraserii din Halberstadt curățau străzile. Îmi bătea inima în piept să se spargă și mi se părea că toți cei care îngăduiau una ca asta aveau, desigur, inimile împietrite. Mai tîrziu n-am mai avut nevoie să mă lămurească nimeni. Ziua aceea a rămas pecetluită ca arsă cu un fier roșu în mine; ea m-a făcut ceea ce sînt.

OLAF DIN NARVIK

Olaf se mai întîlnise o dată, în fugă, cu Franz pe vremea lui Hitler, într-un oraș din nordul Germaniei, ca să-i înmîneze o sumă de bani și niște acte false. Locul de întîlnire îi fusese indicat de Federația marinarilor și muncitorilor din porturi și iată că acum, după eliberare, dăduseră din nou unul de altul, cu prilejul congresului.

— Mă întorceam tocmai de la școală — povestea Olaf — cînd văzui niște oameni alergînd spre port. „Încotro?” îi întrebai. „A sosit un vapor din Uniunea Sovietică!”

Eram un țînc în clasa întîi primară. Taică-meu și fratele meu mai mare erau muncitori la transporturi. Îi auzisem, ce-i drept, pomenind adeseori despre Uniunea Sovietică, în discuțiile lor, dar niciodată nu m-am lămurit prea bine despre ce era vorba. Îmi spusei că acum aveam în sfîrșit prilejul s-o aflu și fără să mai stau la gînduri mă luai și eu după ceilalți. La noi în port soseau mereu vapoare de aiurea, așa încît cunoșteam mai toate pavilioanele străine. Mă bucuram c-o să-l pot cunoaște și pe acesta.

Pe drum ne însoțirăm cu alți oameni care alergau și ei spre port. Larsen, un docher uscățiv și înalt cît o prăjină, care cînd intra la noi în casă părea că se întinde ca un șarpe de la un cap la altul al bucătăriei, mă trase lîngă el și mă înșfăcă sub braț ca pe un pachet. Înce-

purăm să cîntăm, să strigăm și să fluturăm
mîinile spre unul din vasele înșirate în fața
noastră, ca și cînd am fi zărit vreun cunoscut
pe punte. Mirat, îl rugai pe Larsen să mă ri-
dice în brațe. Docherul mă săltă pe umăr, spu-
nîndu-mi: „Uită-te bine la steagul de colo;
Vezi ce are pe el? Secera și ciocanul“. Il în-
trebai: „Da' de ce poartă semnele astea?“ Iar
Larsen îmi răspunse: „Pentru că cei care lu-
crează cu aceste unelte, în fabrici și pe ogoare,
cîrmuiesc țara de unde vine vaporul. Ia amî-
nte: ciocanul e semnul muncitorilor din fabrici
ca mine și ca frate-tău, iar secera al celor de
pe ogoare, ca bunicul tău Eriksön din Eids-
voll“. Cum stăteam cocoțat pe umerii lui Lar-
sen puteam să văd lămurit pavilionul. Un alt
vlăjgan — aproape cît Larsen de înalt — îl
urcă în cîrcă pe Pit, colegul meu de școală,
care se luase și el după șuvoiul de oameni.

Acasă, ne apucărăm să desenăm pavilionul
cel nou în caietele de școală. Il desenam peste
tot, cu cretă și cu cărbune. Oamenii rideau de
noi, sau ne luau la ocară. Dar asta nu făcea de-
cît să ne întărească și mai tare, și-l desenam mai
departe în fel și chip. Iarna, de pildă, îl dese-
nam cu degetul pe zăpadă, ori îl scrijeleam pe
geamurile înghețate.

La un moment dat mă supărai pe Pit și ră-
măsei certat cu el multă vreme, deoarece nu
mai voia să joace jocul nostru; ne uitam la el
cu dispreț, fiindcă se lăsase înduplecat de tai-

că-său, care-l tot dojenea: „Măi băiete, dacă
nu te astîmperi cu mîzgălelele astea, să știi că o
să-mi pierd pîinea“. Pasămite, neamurile lui
Pit erau dintre aceia care în tot timpul ocupației
naziste plecaseră grumazul fără să crîcnească.
Totuși, într-o bună zi, ce credeți că aflai: co-
legul meu de școală Pit fusese arestat. Odată,
după terminarea lucrului, un paznic îl puse
să măture magazia. Și ce credeți că-i dăduse
atunci în gînd lui Pit? Se apucase să măture
molozul, strîngîndu-l într-o grămăjoară în formă
de seceră și ciocan. Ca pedeapsă, băiatul fu-
sesse trimis într-un lagăr de concentrare.

CONSTANZIA DIN CONCEPCION

După ce Olaf își sfîrși povestirea, Constan-
zia, o chiliană, care ședea de partea cealaltă
a mesei se ridică brusc, cerînd în gura mare:

— Lăsați-mă acum pe mine să povestesc!

Apoi se grăbi să adauge:

— Deși nu mi-a venit încă rîndul, cer totuși
cuvîntul, fiindcă ceea ce țin să vă spun e în
strînsă legătură cu istoria de mai înainte. Și
totuși e altceva.

Pînă la o vreme am trăit o viață tihnită, lip-
sită de orice griji. Tinerețea mea a fost senină.
Tatăl meu era medic într-un orașel din Chili,
iar eu eram logodită tot cu un medic. Pe atunci
singura mea dorință era să-mi găsesc o casă,

s-o mobilez după gustul meu și mereu îmi zbura gândul la rochii și la serate. Intr-o zi stăteam cu toții pe verandă — adică eu, părinții și logodnicul meu; mai era acolo și un musafir, un tânăr, medic și el.

De pe veranda noastră se vedea departe, în zare, coama muntelui. Oaspetele ne povestea de pășaniile lui dintr-o mică localitate minieră unde își avea slujba. Nu fusesem niciodată pe acolo, așa încît îl ascultam foarte atentă. După cîte spunea el, trebuia să ne socotim fericiți că locuim aci în cîmpie. Sus, la munte, viața era aspră și mohorită. Oamenii — nărăviți, ticăloșiți, neștiutori de carte, cu mintea întunecată. Adesea coborau la vale din cătunele risipite pe coastele munților, căutînd de lucru. Din cele cîteva petice de pămînt pierdute printre stînci nu puteau scoate nici pîinea pentru cei de acasă, nici nutreț pentru vite; doar cîțiva păstori mai îndrăzneți cutezau să-și mîne turmele prin văi și coclauri. În acele ținuturi iernile erau nesfîrșit de lungi și soarele nu se ridica niciodată deasupra ghețurilor. În locul lui străluceau pe cer doar piscurile de gheață.

Nu de mult — povestea oaspetele nostru — venise la el un tânăr miner cu un picior fracturat. La întrebările lui, tînărul îl mărturisise că mai avusese înainte o fractură la același picior. Primul accident i se întîmplase în munți; alune-case în timp ce încerca să ce cațere pe un platou inaccesibil, hăt departe de sat, peste po-

virnișuri atît de abrupte; de înalte, încît nimeni nu se încumetase pînă atunci să urce atît de sus. Și iată că într-o bună zi tot satul pornise cu mic cu mare, să înfrunte urcușul. L-am întrebat: „Dar ce-ați căutat acolo? Ați dat de vreo pășune?“ „Păi să vedeți, a răspuns tînărul. Umbla zvonul prin sat că un vapor din Uniunea Sovietică s-ar afla în drum spre Valparaiso și că în cîteva zile avea să treacă pe lîngă țărmul nostru; atunci ne-am urcat cu toții sus pe podiș, căci numai de acolo se poate vedea marea.“ Intîlnisem pînă atunci în cariera mea medicală tot felul de cazuri, care de care mai ciudate — continuă musafirul — și totuși povestea asta m-a lăsat cu gura căscată. Flăcăul părea de altminteri destul de așezat. „Ei, și ați văzut ceva?“ l-am descusut eu, la care mi-a răspuns zîmbind: „Cum să nu. Era cu noi unul care fusese pe vremuri marinăr și avea o lunetă veche. Ne-am uitat prin ea și am recunoscut îndată pavilionul sovietic. Știți, pășania cu piciorul a fost abia pe urmă, la coborîre. Dar nu-mi pare rău. Face.“

Mama vru să știe cu ce se alesese tînărul dacă văzuse vaporul? Oaspetele nostru dădu din umeri. „Cu ce se aleg oamenii dintr-un pelerinaj? Ce vreți, așa e lumea sus la noi, fără știință de carte și plină de superstiții.“

Discuția luă apoi o altă întorsătură, începură să ciocnească paharele și să se veselească. Eu însă mă simții deodată stingherită și căzui pe

gînduri. Mă întrebam ce aşteptase oare, de la vaporul acela, flăcăul din cătunul uitat de lume, unde iarna e fără sfîrşit şi unde în locul soarelui strălucesc pe cer piscurile de gheaţă? Cum de se aventurase într-o ascensiune atît de grea, numai şi numai ca să vadă un vas ce venea dintr-o ţară necunoscută, de dincolo de Pacific? Echipajul, probabil, bucuros că se apropia în sfîrşit de ţintă, nici nu bănuise măcar că de sus, din vârful stîncilor, pe coasta aceea străină, îl urmăreau zeci de perechi de ochi.

Din acea zi, în mintea mea începură să se închege fel de fel de imagini şi chipuri care mi se păreau mult mai reale decît cele din preajmă. Nu mai aveam astîmpăr şi nu-mi aflai liniştea pînă ce nu găsii oamenii care să poată răspunde la toate întrebările mele.

LAN-SI DIN SHE-LU

Lan-si începu a povesti în englezeşte :

— Tatăl meu ţinea o prăvălioară cu umbrele într-un oraşel de provincie. Mama avusese de mică picioarele înfăşate; soră-mea în schimb fusese scutită de canonul acesta.

Odată m-am dus să mă plimb cu sora mea pe malul fluviului. Nişte hamali tocmai cărau de pe ponton mobilele unui oarecare domn Yueh, care se muta din oraşul aşezat pe fluviu mai la vale în casa nouă pe care şi-o făcuse la

noi în oraşel şi îşi adusese calabalîcul cu vaporul. Oamenii discutau în fel şi chip despre so sirea lui şi se zgîiau la mobilele acelea minunate şi curioase, cum nu mai văzuseră niciodată pînă atunci.

Un hamal tocmai luase în spinare un dulap, de care era legat strîns un scrin; pe lîngă scrin se mai încărcase şi cu o masă, iar deasupra mesei îngrămădisese nişte scaune băgate unele într-altele.

Ploua şi era clisă pe jos. În clipa aceea, un cîine o zbughi dintr-o dugheană afară în stradă, nimerind drept între picioarele hamalului. Acesta lunecă şi căzu peste el, strivit sub mormanul de mobile din spinare.

— Într-o clipă lumea se strînse buluc în jurul lui. Un hamal care tocmai cobora de pe ponton îşi lăsă jos povara şi reteză cu un cuţit funiile ce ţineau legat calabalîcul. Cîinele fusese făcut zob. Omul era mai mult mort decît viu; îl luară de acolo pe braţe.

Cineva îl căină : „Bietul om”.

Un altul zise : „Biata femeie — şi copiii, vai de ei”.

Un al treilea adăugă : „Pe vremea asta”.

Următorul îşi dădu părerea : „O fi alunecat că-i noroi”.

Al cincelea vorbi : „De, trebuia să bage de seamă”.

Nimeni nu întrebă : „De ce a trebuit să care nişte poveri atît de grele?”

E ceea ce încercai să aflu mai târziu de la soră-mea. „Ei na, întrebi și tu niște lucruri! Îmi răspunse ea. De ce? Ca să-și cumpere orez!” Pe mine însă răspunsul ei nu mă mulțumi și de atunci întreb mereu, mereu, pe oricine stă să mă asculte.

SUREN DIN UNDUR-CHAN

Suren, mongolul, își spuse povestea în rusește. Alături de el, Ianek ne traducea cu glasul lui cald și domol. Ianek cunoștea multe limbi și era deprins să vorbească în public. De la celălalt capăt al mesei, Hendryk se grăbi să vină lângă ei ca să nu scape nici un cuvânt.

— Tatăl meu era cioban. Trebuie să știți că la noi averea se socotește după numărul capetelor de vite. Era, așa-zicînd, de seama unui țaran mijlocăș. De cînd țin minte nu cred să fi văzut altceva decît deșertul și zărilor necuprinse. De trei sau patru ori în copilăria mea s-a întîmplat să dea moartea în vite. Era frig. Noi încercam prin vrăji să stîrpim molima, altceva nu știam ce să facem. Și erau atît de puține ființe încît trebuia să așteptăm vreme îndelungată pînă ce cămilele, caii și oile ciobanilor înstăriți se adăpau pe săturate.

Tatăl meu povestea că mai demult o dusese și mai rău. Fusese în slujba unui cioban bătrîn și putred de bogat; pe vremea aceea n-avea

nici un capăt de ață. Ne vorbea uneori despre o țară nesfîrșit de mare, de dincolo de hotarele țării noastre, unde poporul își izgonise stăpîinii. Mulți dintre aceștia fugiseră, apucîndu-se de tilhării. Umbla zvonul că ar fi cutreierînd în haite ca fiarele țara noastră.

Deși acum taică-meu nu mai era la cheremul nimănui și-și încropise o mică turmă, tot nu scăpase de ciobanii bogați care duceau la tîrg atîta gunoi din staule pentru îngrășămintă și atîtea piei, încît pe lângă ele, marfa noastră nu avea nici o căutare.

Tîrgul era bucuria noastră a copiilor; lucru mai minunat nici că se afla pe lume. Atîta felurime de oameni! Și ce de culori! Și muzică! Învățam o sumedenie de cîntece pe care le îngînam apoi de unul singur, cînd scoteam oile la pășune; asta în așteptarea tîrgului din anul următor, cînd aveam să le cîntăm cu toții în cor și să învățăm altele noi.

Tot la tîrg ne întîlneam și rubedeniile și tot acolo își găsi soră-mea un bărbat. Iurta noastră ajunsese neîncăpătoare, încît îmi pusei în gînd ca de aci încolo să-mi caut singur norocul. De altfel nimeni nu mă opri.

Din întîmplare, într-o bună zi se ivi la tîrg printre neamurile noastre un străin care trăise retras ani de zile într-o mănăstire, după obiceiul pămîntului. Îmbătrînise și se întorcea acum acasă, la ai lui. Acolo la mănăstire învățase să scrie și să citească. Din cîți oameni în-

îltnisem eu pînă atunci, numai soldații cunoșteau meșteșugul ăsta; iar cînd și cînd venea pe la noi un slujbaş care știa să facă socoteli. În naivitatea mea copilărească îmi închipuiam că duhurile vitelor, numărate de el, stăteau ascunse în catastifil său și că săreau afară dintre file de cîte ori îl deschidea. Călugărul acesta bătrîn, ce-și părăsise schivnicia, mă învăța să scriu cifrele. Mă învăța și cîteva litere. Nu chiar pe toate. Destule însă ca să-mi țină de urît în lungile săptămîni cînd rămîneam din nou singur. Le desenam pe nisip. Deprinzîndu-mă cu cifrele, învățai în scurtă vreme rostul lor la numărătoare și la măsurat. Apoi căutai să-i arăt și tatei și fraților mei cum vine treaba cu socotitul; ei însă se dumiriră mai greu ca mine, și asta mă făcu să cred că eram mai isteț la minte.

Pe bătrînul meu învățător îl întîlnii din nou la tîrg în anul următor. Acolo se întîmplă să cunosc o seamă de negustori și soldați mai pricepuți ca mine în meșteșugul scrisului și cititului. Dar nici pentru mine treaba asta nu mai era acum o vrăjitorie.

Unchiașul mă luă mai tîrziu cu el la oraș, unde se găsea de altfel singura școală din ținut. Învățai și eu atît cît se putea învăța la noi; pe urmă intrai slujbaş la stat.

În felul acesta am avut prilejul să cunosc oameni mult mai învățați decît mine, care îmi explicară o sumedenie de lucruri noi. Datorită lor

mi se întipăriră în minte numele lui Lenin și Stalin. Căpătai apoi cărți scrise în limba mea, cu semnele noastre. Cu groază îmi dădai atunci seama de cîte mai aveam de învățat. Întîlneam de pildă fraze alcătuite din cuvinte cunoscute — și cu toate acestea nu pricepeam nimic. Învățam cu rîvnă. Tot atunci îl văzui și pe Cioi-balsan și-l ascultai vorbind și de la început prinsei înțelesul cuvintelor sale: „Trebuie să ajungem la socialism — ne zicea el — fără a mai trece la capitalism; ca popoarele din Apus.“

În vremea aceea izbucni din nou la noi în țară o răscoală împotriva ciobanilor bogați. Mergeam călare dintr-un loc într-altul, colindînd adunările unde ciurdarii ce păzeau vitele bogatilor și ciobanii săraci se strîngeau cu duiumul. Hotărîrăm să sfărîmăm rînduiala celor mari și să împărțim vitele după dreptate. La o întrunire dintr-astea mă întîlnii și cu taică-meu, pe care nu-l mai văzusem de cînd plecasem de acasă. De cînd mă despărțisem de el și de turma lui începusem să deschid ochii, trezindu-mă la viață, și pe măsură ce mă deșteptasem crescuse și rîvna mea pentru învățătură. În cele din urmă taică-meu se întoarse la el în iurtă. Eu însă plecai într-o bună zi în Uniunea Sovietică, fiind trimis la școala înființată acolo anume pentru fiii popoarelor din republicile orientale.

Despre viața mea în Uniunea Sovietică am să vă povestesc altă dată. Voi m-ați întreat doar ce m-a hotărît să fac primul pas. Mă în-

treb și eu o dată cu voi : care a fost începutul ? Atunci cînd l-am auzit pentru prima oară pe Cioibalsan ? Sau mai înainte, la tîrg, cînd m-am întîlnit cu bătrînul care m-a învățat să scriu primele litere ?

SERGHEI DIN HARKOV

Serghei vorbea liniștit, ca și cum ar fi stat la taifas cu un prieten bun.

— Am crescut în zilele furtunoase ale revoluției. O regăseam pretutindeni, atît înăuntrul meu cît și în jur. De aceea nici nu aș putea spune despre mine că a fost ceva anume care m-a hotărît să fac „primul pas“.

În schimb aș putea să vă povestesc ceva despre primul pas — făcut cu primele ghete noi. N-am să uit niciodată clipa cînd am încălțat pentru întîia oară o pereche de ghete cumpărate din tîrg. Căci cele pe care le purtasem mai înainte, numai la zile mari, erau vechi și scil-ciate.

În timpul primului război mondial, cînd eram numai de-o șchioapă, locuiam la marginea orașului în colonia unei fabrici. Acolo revolta mocnea de multă vreme. Iar cînd taică-meu s-a întors acasă cu tovarășii săi, la sfîrșitul războiului, în toilul iernii, a izbucnit și revoluția. Din momentul acela la noi parcă se desființase ușa dintre stradă și odaie. Te trezeai așa deodată

cu o mulțime de oameni dînd buzna în casă. Alteori ne repezeam buluc cu toții afară, în stradă.

Într-o noapte am văzut steagul roșu desfășurat în toată măriștea lui pe masa din bucătărie. Maică-mea cosea ceva la el. Nu-l văzusem niciodată pînă atunci atît de aproape. Pentru mine steagul era ceva viu : o pasăre care filfia deasupra mea în văzduh. Și-n clipa aceea îmi trecu prin minte că s-ar putea să-și ia deodată zborul de pe masă și să ne lovească în obraz cu aripele-i grele. La gîndul ăsta m-a trecut un fior și m-am mirat de curajul mamei, care-l apucase strîns cu amîndouă mîinile. Cunoșteam încă de pe atunci numele lui Lenin și știam cine este. Și nu mi-aș fi putut închipui odaia noastră fără portretul lui, așa cum nu mi-o puteam închipui fără ferestre.

Tatăl meu era un om mare și puternic. Ce spunea, se adeverea întotdeauna. Toată lumea îl asculta — și noi și ceilalți din juru-i. Cu mine n-a vorbit decît o singură dată între patru ochi, cînd a plecat în războiul civil și și-a luat iar pușca în spate. M-a așezat pe un scaun, ca să ne putem privi ochi în ochi. Ochii lui scăpărau fulgere. Și tata a început : „Bagă bine la cap, băiatule, ce-ți spun acum. S-ar putea să nu mă mai întorc niciodată. Pe noi ne-a chemat Lenin. El ne-a dat în stăpînire pămîntul și fabricile, și acum a sosit ceasul să le apărăm, căci bandiții vor să ne prade iar. Tu însă ai să

duci o viață fericită, bizuie-te pe noi. Ai să poți mânca întotdeauna pe săturate, chiar și carne. Ai să umbli cu ghetе în picioare, n-ai să te mai duci desculț la școală. Și ai să poți învăța ce-ți place". Tata ar fi vrut să mai adauge ceva, dar tocmai atunci l-a strigat cineva din prag și m-a lăsat jos.

Și dus a fost. La noi în țară veni Petliura. Lucrurile păreau să ia altă întorsătură de cum ne făgăduise tata. Tovarășii tatei se adunau la noi numai noaptea, pe furiș.

Pe urmă au început să se audă iar împușcături, atât în oraș cât și-n împrejurimi. Răspunzând parcă la chemarea lor, steagurile roșii fluturau din nou pe străzi. Atunci mama a scos și steagul nostru afară. Se gândea pesemne, ca și mine, că de astă dată tata avea să se întoarcă în sfârșit acasă.

Dar tata nu s-a mai întors. Mama l-a plîns amarnic, apoi a pornit să-și caute de lucru. O duceam de azi pe mâine. Sufeream de foame, n-aveam nici o fărîmă de pîine. Mă gândeam uneori de unul singur la tot ce-mi făgăduise tata și-mi aminteam cum ne privisem atunci, ochi în ochi.

Apoi ne-am mai înlesnit și încetul cu încetul ni s-au descrețit frunțile. Atîta numai că lipsea tata.

Odată mama m-a luat cu ea în trg să-mi cumpere ghetе. În vitrina magazinului se afla un portret al lui Lenin.

Am căutat niște ghetе pe măsura mea. Mama a scos bani din pungă și le-a plătit. Mi se părea că-mi atîrnă o greutate de picioare, dar în același timp parcă mai crescusem un pic. Eram convins că atunci cînd voi intra în casă am să-l găsesc pe tata așteptîndu-ne. Și aș fi vrut să-i spun și mamei ce gîndeam. Dar ea mi-a luat-o înainte: „Îți mai amintești ce ți-a făgăduit tata?" Apoi a adăugat mai mult pentru sine: „Era un om pe care te puteai bizui!" Rostind aceste cuvinte, pe chipul ei grav s-a aprins o lumină de mîndrie.

MONFORT DIN FRANȚA

Cineva care l-ar fi văzut și l-ar fi auzit în momentul acela pe profesorul Monfort cu greu ar fi putut bănuî că vorbește despre el însuși. Aveai impresia mai degrabă că ține o prelegere în fața studenților săi, explicîndu-le cine știe ce rară formație de cristale.

— Pentru mine știința era mai presus de orice, începu el. Niciodată nu mă simțisem atras de viața politică.

După ocuparea Parisului, nemții se arătară politicoși și destul de binevoitori cu mine. Nu știau cum să-mi mai intre în voie, de abia puteam scăpa de insistențele lor; dar în curînd aceste insistențe începură să-mi calce pe nervi. Într-o bună zi mă pomenii acasă cu doi savanți

germani. Îi tot dădeau într-una că veniseră la Paris anume ca să mă cunoască, asigurându-mă că cercetările mele mineralogice aduseseră o însemnată contribuție în domeniul științei. Asistentul meu însă îi tot lua peste picior. La un moment dat mă temui chiar ca nu cumva oaspeții străini să fie izbiți de expresia de scîrbă și batjocură întipărită pe fața lui.

Mineralogii germani mă invitară într-o seară împreună cu alți doi colegi francezi, care ca și mine își vedeau nestingheriți de activitatea lor sub ocupație; seara aceea petrecută cu ei mă umplu de scîrbă și plecai acasă uluit și rușinat.

Semnase și eu, ce-i drept, după încheierea pactului germano-sovietic, o declarație împotriva comuniștilor; căci pe atunci nu eram în stare să văd adevărata față a lucrurilor; dar nu puteam înțelege de ce mă găseam dintr-o dată la aceeași masă cu alții care își puseseră și ei semnătura pe această declarație.

Peste cîteva zile apărură pe zidurile caselor un afiș: „Să luptăm împotriva bolșevismului! Pentru o comunitate europeană!” Auzisem vorbindu-se despre asta, chiar în acea seară de tristă amintire la care, în afară de noi profesorii, mai fuseseră invitați diferiți funcționari nazisti și ofițeri, pesemne și agenți de-ai Gestapoului.

Mi se luă parcă o piatră de pe inimă cînd aflai mai apoi că o bună parte din afișe fuseseră rupte de pe ziduri de tineretul nostru. Cîteva ore mai tîrziu mi se spuse că trei din-

tre studenții mei fuseseră prinși asupra faptului și arestați. A doua zi dimineata, chiar în momentul cînd intrai în laborator, asistentul meu fu arestat și silit să părăsească munca pe care o duceam în comun. Cîtva timp după aceea primii vizita unui funcționar, trimis să-mi prezinte scuze pentru măsura la care fuseseră, chipurile, nevoiți să recurgă, spunîndu-mi că, fără doar și poate, nu-mi dădusem seama cu cine aveam de-a face. Omul pe care-l arestaseră — spunea el — era un individ periculos pentru ordinea statului și un dușman al științei.

Mă dusei imediat la autoritățile germane, spre a face demersuri pentru ca asistentul meu să fie eliberat. Funcționarul respectiv mă ascultă cu un zîmbet batjocoritor, asigurîndu-mă politicos că va cerceta cazul semnalat de mine.

Clocoteam de furie și, dînd frîu liber indignării, chiar în aceeași zi vorbii pe șleau studenților. Noaptea veniră nemții să mă aresteze.

Mă închiseră mai întîi la „Santé”, într-o celulă comună. Acolo mă întîlnii cu doi sau trei membri ai partidului comunist, unii dintre acei împotriva cărora fusese lansat apelul semnat și de mine. Asistentul meu nu era acolo și nici vreunul dintre studenții noștri. În aceeași celulă se afla în schimb un student, pe al cărui tată, fost profesor de chimie la universitate, îl cunoscusem odinioară, ba chiar avusesem deseori discuții aprinse cu el, învinuindu-l că se lasă abătut de pe făgașul științei de activitatea

lui politică. Acuma taică-său — îmi povesti studentul — fusese deportat și viața lui atârna de un fir de păr. Tânărul mă respecta ca pe un părinte, așa încît aveam impresia că ne cunoaștem de cînd lumea. Tot el îmi spuse că deținuții care se aflau cu noi în celulă hotărîseră să-și îmbogățească cunoștințele, ajutîndu-se reciproc. Unul ne vorbea despre sindicate, altul începu să țină un curs de istoria partidului; un lucrător metalurgist ne explică specificul muncii sale, iar altcineva ne iniție în studiul economiei politice. Apoi mă rugară să-mi aduc și eu contribuția. Le spusei atunci că materiile predate acolo îmi erau cu desăvîrșire străine. Mi se răspunse că asta n-avea nici o importanță. Aici eram cu toții elevi și profesori. În consecință trebuia să-mi aleg un subiect din specialitatea mea. Aveam de gînd să țin un curs despre formarea cristalelor, același curs pe care-l ținusem de atîtea și atîtea ori, în cariera mea universitară.

În zilele următoare comunicăram cu toții subiectele prelegerilor. Tânărul meu prieten își luase obligația să dezvolte o problemă din domeniul chimiei. După fiecare lecție ni se explica cu răbdare o seamă de lucruri despre care, înainte de arestarea mea, nu auzisem niciodată. Mă afluam închis fără voia mea în aceeași încăpere cu niște oameni pe care în libertate n-aș fi avut nici chef nici răgaz să-i ascult. Mai ales mi-a folosit foarte mult contactul cu un deținut,

Pierre Duval, care, după nume mi se părea cunoscut. Aflai mai tîrziu că avea o sarcină de mare răspundere în partid. Discutam cu el explicîndu-i legile formării cristalelor, iar el îmi lămuria în schimb legile dezvoltării societății.

Într-o bună zi, Pierre Duval fu luat din mijlocul nostru și dus la interogator. La întoarcere îmi spuse liniștit că situația lui era gravă, așa că, adăugă el, ar fi mai bine să țină imediat conferința, altminteri nu era sigur dac-o să mai aibă timp s-o facă.

Eram prea tulburat ca să-l pot urmări cu atenție. Duval se așezase lîngă mine, pe întuneric, ca și cum ar fi ținut cu tot dinadinsul să nu pierd un cuvînt din ce spunea el. Îi pusei apoi unele întrebări și mă lămurii acolo unde nu înțelesesem prea bine. În momentul cînd veni santinela să-l ia, stătea lîngă mine.

Mă afluam încă în aceeași celulă, cînd sosit vestea că fusese împușcat. Puțin după aceea am fost deportat într-un lagăr de concentrare din Germania.

Cu toate acestea, după cum vedeți, am supraviețuit războiului. În fiecare zi eram la un pas de moarte. Dar din mijlocul nostru, din comunitatea noastră, țîșnea un izvor nesecat de viață. Cu toate chinurile și umilințele îndurate, îmi ajungea un singur strop din apa aceasta vie, ca să prind puteri noi pentru ziua următoare.

Armata nazistă pătrunsesese adânc în Uniunea Sovietică și călăii erau radioși. În același lagăr cu noi fusese închis un anume Dvorak, care ne mostra ca un frate: „Nu sînteți oare de ajuns de căliți ca să suportați contraloviturile? Nu sînteți în stare să înfrunțați o înfrîngere? Ascultați atunci ce spune însuși Stalin...” Și începuseră să rostească discursul din Octombrie, ținut în Piața Roșie, discurs pe care Dvorak îl ascultase înainte de arestare la un post secret de recepție și-l învățase pe dinafară. Avea o memorie care nu-l dădea niciodată de rușine. Ori de cîte ori gardienii și munca silnică ne lăsau vreun răgaz, îl rugam să ne mai spună o dată discursul. Pe mine mă impresiona mai ales partea în care Stalin arăta poporului sovietic cum odinioară, în timpul războiului de intervenție, cînd Armata Roșie de abia începuse să se închege, reușise să le vină de hac unor adversari superiori ca număr și ca forță. Intr-o zi sosi în mijlocul nostru fiul colegului meu, cu care fusesem un timp închis împreună la „Santé”. Bucuria revederii fu cu atît mai vie cu cît situația noastră era mai grea. În Franța băiatul fusese azvîrlit dintr-o închisoare înalta. Din gura lui aflai atunci o mulțime de amănunte cu privire la lupta mișcării de rezistență.

La un moment dat fu adus în lagărul nostru un nou deținut, L., al cărui nume îl cunoșteau toți comuniștii. Naziștii îl știau și ei și-l pri-

mîra cu înjurături, ghionturi și lovituri. Dar lui nu-i păsa. Cînd rămaserăm singuri, exclamă: „Ticăloșii, a intrat frica-n ei, mi-am dat seama pe drum de asta. Se pregătește ceva. Simt ei că le fuge pămîntul de sub picioare. Asta o să-i facă însă și mai cruzi, așa că trebuie să ne așteptăm la orice”.

Cîtă vreme L. stătu printre noi, căutarăm care mai de care pe cît ne stătea în putință să-i facem rost de ale gurii, să-i oblojim rănile și să-i ușurăm întrucîtva munca silnică. Odată, la apel, un ofițer din S.S. îl întrebă dacă tot mai crede în comunism. L. îi răspunse: „Pînă la moarte”.

Nazistul rînji: „Atunci n-ai să mai crezi multă vreme”.

O oră mai tîrziu aflai că tovarășul nostru fusese împușcat, sub motivul că ar fi încercat să fugă de sub escortă.

În noaptea aceea mă hotărîi să cer admiterea mea în partid, și-mi împărtășii intenția atît lui Dvorak cît și tînărului meu prieten francez. Era într-o noapte de februarie, după bătălia de la Stalingrad.

N-aș putea spune care din toate aceste întîmplări a determinat în mod exclusiv primul meu pas. Mai degrabă cred că hotărîrea mea a fost prilejuită de un șir întreg de oameni și de întîmplări trăite, între care a existat o strînsă legătură.

Belaid începu cu sfială, apoi furat de amintiri prinse încetul cu încetul curaj; ochii și dinții îi străluceau.

— Când Ahmed strîngea o duzină de hamali ca să descarce sub supravegherea lui vreun tren cu mărfuri ce trebuiau imbarcate, cel ce se nimerea să fie printre aști doisprezece hamali știa ce-l așteaptă: trebuia să muncească pînă cădea pe brînci.

Cu nasul lui de copoi, Ahmed simțea de la o poștă cînd era rost de lucru; nu era altul în Oran mai isteț decît el în privința asta. La descărcare n-avea altceva de făcut decît să fie tot timpul cu ochii asupra hamalilor ca să se dea jos încărcătură din vagoane și s-o ducă pînă la macara. Ceilalți, care o luau apoi în primire pe bord din cîngile macaralei și coborau cu ea în depozit, erau de obicei controlați de unul Eli. De cîte ori adulmeca ceva, Ahmed se sfătuia mai întîi în taină cu Eli; ne închipuiam că erau cumva rude și Ahmed căuta să profite de pe urma celui alt. Norocul meu era că Ahmed prinsese drag de mine. De altfel nici nu aveam încotro, trebuia să mă țin scai de el, căci din pricina unui blestemat de accident, timp de cîteva săptămîni nu fusesem în stare să muncesc. Și, în afară de o mîină de curmale, aproape că nu mai pusesem nimic în gură tot timpul asta. Sărbătorile băteau la ușă; eu eram

slab, prăpădit și jinduiam după o mîncare ca lumea; mi se acrise de curmale și orez, voiam și eu să beau și să mă veselesc, măcar o dată pe an.

Deși eram galben la față și sfrijit de mîă sufla vîntul, Ahmed nu pregetă să-mi spună: „Știi că azi sosește de la Marsilia vaporul „Trianon“ să încarce automobile pentru Bombay, așa c-o să am și pentru tine de lucru“.

Spre necazul negustorilor noștri se auzise că vasul „Trianon“ nu rămîne decît foarte puțin în port, atît cît îi trebuia ca să ia în primire încărcătura vagoanelor; iar echipajul nu avea voie să coboare de pe vas.

„Trianon“ sosi într-adevăr, o dată cu trenul din Maroc. Părea că se luaseră la întrecere care să ajungă mai înainte în port: trenul pe useat, iar vasul pe mare, venind dinspre Marsilia. Care nu ne fu însă mirarea, cînd văzurăm că jur împrejur cheiul fusese înconjurat de un cordon dublu de polițiști. Nu pricepeam de ce era nevoie de atîta pază pentru niște automobile. De altfel nici n-avurăm timp să ne gîndim la asta, căci Ahmed și începu să ne împartă ordine; se jurase față de funcționarul de la agenția de transporturi — un francez — că el se face luntre și punte să dea gata toată treaba în două ore.

Mecanicul macaralei se și cățăraseră sus la el în cabină, iar Eli se urcase cu cealaltă echipă de hamali pe vas. Eli de obicei nu dădea din

mîni atît de mult ca Ahmed, care ținea să facă întotdeauna pe șeful.

Îndată ce trenul sosi în port, polițiștii alcătuiră un cordon dublu. Nu mă puteam de loc dumiri de ce transportul fusese escortat de soldați. În sfîrșit, Ahmed ne dădu semnalul; se umfla în pene, țănoș nevoie mare și-i scăpărau ochii. Munceam strîngînd din dinți, căci mă temeam să nu mă fi șubrezit din pricina accidentului. Nervos, Ahmed bătea mereu din picior și-și tot vîntura mîinile. Impinserăm mai întîi automobilele în vagoane, pe urmă petrecurăm funiile printre roți; după cîteva clipe macaraua ridică în aer primele automobile, transportîndu-le pe vas. Ahmed nu ne slăbea din ochi. Tremura tot de neastîmpăr și de plăcere. Mie îmi trosneau toate mădularele, dar îmi dădeam seama că mai pot să fac față. Îmi spuneam că dacă Ahmed bagă cumva de seamă că m-am părăduit, se lipsește de mine și asta era de ajuns ca să-mi dea puteri noi.

Macaraua apucase să transporte cîteva automobile și se îndrepta acum, condusă de mecanic, spre vagonul următor, care era tot un vagon platformă. Abia atunci văzurăm că automobile erau destul de puține și că grosul transportului îl alcătuiau niște lăzi. Întrebai pe un impiegat: „Toată încărcătura asta merge la Bombay!” „De unde ai mai scos-o și pe asta?” se miră el. „Păi Ahmed așa ne-a spus: că va-

porul pleacă la Bombay.” „Aș, nici pomeneală! la Saigon”.

Atunci un alt impiegat se amestecă și el în vorbă și spuse: „Ce sîntem noi de vină? Noi am luat-o în primire abia la granița dintre Maroc și Algeria”. „Habar n-am avut ce poate fi în lăzi, urmă primul. Ne-am mirat numai că trenul a venit însoțit de soldați, de la Casa-blanca.” „Pe urmă abia am văzut — spuse celălalt — etichetele englezești. Zău, nu înțeleg cum s-au putut preta marocanii la asemenea porcărie!” Tot ascultînd la ei pierdui șirul mișcărilor. Înghețai de frică. „Dacă nu te ții tare — mă gîndeam — s-au dus dracului sărbătorile.” Parcă și auzeam muzica și o vedeam ca aievea pe fata mea, îi priveam fermecați ochii și dinții, adulfmecam mirosul bucatelor.

Macaraua își roti brațul îndreptîndu-l spre noi. Ahmed ne strigă ceva, amenințîndu-ne cu pumnul. „Ce? Crezi că la încărcare a fost altfel? spuse iar impiegatul. Gara a fost înconjurată de un dublu cordon, la fel cum s-a întîmplat acum în port. Nici nu le-a mai lăsat vreme să se gîndească! N-au avut încotro.” Primul impiegat strigă mînios: „Prostii! Mintea unui om nu-i macara, să treacă un ceas pînă se-nvîrte o dată”. „Vietnamul — păi Vietnamul sîntem noi, adăugă în spatele meu cineva care pînă atunci tăcuse tot timpul. Ne punem singuri ștreangul de gît.”

Încă de pe vremea cînd zăceam bolnav la

pat, cuvîntul Vietnam îmi venise deseori la ureche, dar niciodată nu-mi dăduse prea mult de gîndit. În momentul acela brațul macaralei se izbi de vagonul nostru; Ahmed răcnea ca un sălbatic. „Acum e prea tîrziu“, spuse al doilea impiegat, văzînd cum pluteau primele lăzi prin aer. „Niciodată nu-i prea tîrziu!“ grăi celălalt.

Un hamal înjură fiindcă iar nu apucasem lada la timp. Altul îmi trase un picior în spate. Începui să strig desperat: „N-ați auzit? Sînteți surzi? Toată încărcătura asta merge spre Vietnam!“ „Ei și? spuseră ei. Tacă-ți gura!“ „Nu vă dați seama? le strigai iar. Oamenii de acolo luptă!“ „Luptă? Și pentru ce?“ „Pentru libertatea lor!“ „Pentru ce?“ „Pentru libertate!“ „Pentru libertate! Dar ce, pielea mea nu plătește nici un ban? Haide, pune mîna.“

Cel de-al treilea din spatele meu rosti încet, dar răspicat: „Dacă și aici o să ajungă lucrurile tot așa departe ca și acolo, și dacă mîine-poimîine alții ca noi vor încărcă asemenea lăzi pentru Oran, ca ticăloșii ăștia să tragă în noi...“

Mă întorsei spre el. Nu-l cunoșteam după chip, dar în momentul acela privirile lui se înfipseră ca niște sfredele în ochii mei. Nu mă întrebă decît atît: „Ai curaj?“

Imediat sării jos din vagon. Ahmed se năpusti răcnînd: „Ce-i? Ce s-a-ntîmplat?“ și-mi puse o piedică. Il îmbrîncii; el încercă să mă înșface, dar mă smucii din mîna lui. Soldații

din escortă ne priveau încremenîți. Un om de pe bord îmi strigă ceva. Mă oprii, ridicînd amîndouă brațele, ca și cum macaraua ar fi trebuit să asculte de porunca mea: „Opriți! Ascultați-mă! Vaporul merge la Saigon! Opriți!“ Eli, care era prieten cu fratele meu, scoase și el capul și strigă: „N-ați auzit ce spune? Opriți! Cărați-vă acasă!“ Atunci, o parte din hamalii noștri coborîră de pe vas și din vagoane, năvălind pe chei. Polițiștii tăbăriră asupra noastră; eu însă mă cățaram degrabă sus, pe scara de fier a macaralei, în cabina mecanicului. Eram atît de emoționat, încît nu puteam să leg două vorbe, dar cum în momentul acela nu era nevoie de vorbe ci de fapte, mecanicul apăsă, drept răspuns, pe o pereche de pîrghii. De sus din cabină văzui cum macaraua noastră, înceată și greoaie, transporta înapoi spre vagon, prin văzduh, lăzile nedescărcate încă. Auzii și aplauze. Macaraua își trase înapoi brațul și mecanicul o opri de tot. Văzui pe urmă cum toți oamenii din cartierul portului alergau spre noi. Macaraua fu imediat înconjurată de polițiști. Unul dintre ei se urcă pe scara de fier pînă ce izbuti să mă apuce de picioare și mă trase jos. Il arestară și pe mecanic, și pe Eli. Ne mînară apoi în ghionți pînă la automobilul poliției. Oamenii noștri însă nu puteau fi împrăștiati cu pumnii; ei cîntau și polițiștii loveau.

După ce am ieșit din închisoare am plecat în Franța. Și aici am fost delegat să vin în mijlocul vostru. Vă mulțumesc.

PAT DIN S.U.A.

— M-am născut în statul Mississippi și tot acolo am și copilărit. Firește, ca orice copil, îmi iubeam locul de baștină și simțeam că prinsesem rădăcini în pământ ca grîul, bumbacul și porumbul ce cresc pe acolo. Știam că străbunii mei robiseră cîndva pe acest pământ, dar pentru mine asta era ca o poveste de demult apusă, cum sînt cele pe care le citești din cărți sau le cunoști din auzite. Noi negrii duceam o viață strict separată de viața albilor — știam lucrul ăsta, pentru că așa am trăit de mic. Dar niciodată n-am stat să mă gîndesc la el și nici n-am fost revoltat.

Trei sferturi din populația orașului meu natal, Jackson, era alcătuită din negri. Tatăl meu era avocat și toată clientela lui se compunea numai din negri, profesorii noștri erau și ei negri, ca și prietenii și oamenii noștri de serviciu. Cel puțin noi copiii aproape că nu puneam niciodată piciorul prin cartierele locuite de albi. Ba chiar ni se părea ciudat, atunci cînd aveam de mers undeva cu trenul, să stăm în aceeași sală de așteptare cu oamenii albi, sub privirile lor spălăcite, în care nu citeam

decît scîrbă sau dispreț, mîndrie deșartă sau milă. N-aveam nici o cunoștință printre ei și cum intra trenul în gară săream în vagoanele rezervate negrilor.

Tata avea uneori de rezolvat la tribunal sau la primărie cîte o chestiune care-l obliga să aibă de-a face cu funcționarii albi. Seara ne povestea acasă cu haz pățaniile de peste zi, deși deseori i se făcea milă de el însuși. Ne descria obrăznicia sau nerozia cutărui sau cutărui cetățean alb, așa cum ar fi vorbit despre beteșugurile cuiva. În sinea lui credea cu tărie că odată și-odată oamenii se vor lecuiești de o boală. Într-o zi, cu prilejul unei hotărîri de arbitraj a tribunalului, i se întîmplase să se întîlnească la înfățișare cu urmașii unei familii la care bunicu-său muncise ca sclav: egali cu el în fața tribunalului, urmașii trebuiseră să se supună hotărîrii date, pe care erau obligați s-o respecte. Tata se bucura de mare vază în sînul populației negre, fiind chemat în cele mai încurcate procese. Părea mai degrabă medic decît avocat, cînd îl vedeai cum ascultă pașurile oamenilor, găsind totdeauna o soluție, oricît de complicat ar fi fost cazul. Pe mine m-a trimis la universitatea pentru negri, cu gîndul ca mai tîrziu să preiau biroul lui de avocatură, sperînd că va putea să-mi transmită în același timp experiența și cunoștințele pe care le acumulase, calmul și nețărîmura lui răbdare. Cu

toate acestea, se făcea foc ori de câte ori auzea că mă întâlnesc cu studenți roșii sau îi aduceam acasă o carte în care se vorbea despre lupta negrilor pentru egalitate în drepturi și despre revendicările lor actuale. Atunci începea să mă dăscălească, spunându-mi ca de obicei că noi, negrii, trebuie să ne vedem de ale noastre și să trăim liniștiți, ca să nu ne ia nimeni la ochi. „Cu cât vom veni mai puțin în contact cu populația albă — spunea el — cu atât vom evita mai mult ciocnirile și ura.” Când Statele Unite au intrat în război, am crezut că am să pot contribui și eu la zdrobirea fascismului hitlerist. La noi în familie toți erau convinși că vom fi chemați și noi, negrii, sub arme, mai ales că am fi luptat din toată inima într-un război îndreptat împotriva barbariei fasciste și a prigoanei rasiale. Așa s-a și întâmplat: am fost înrolat într-un regiment de negri și trimis în Italia. Subofițerii noștri erau și ei negri. M-am distins de câteva ori pe front și ca răsplată am fost înaintat la gradul de sergent. Ofițerul alb m-a lăudat în fața trupei și mi-a agățat o decorație pe piept. Eram voios și mîndru nevoie mare; am primit și o scrisoare de la mama, în care-mi spunea că tata lăcrimase de fericire auzind despre isprăvile mele. Aveam conștiința unui om care făcuse dovada, atât față de sine cât și față de ai săi, că nu se teme de moarte cînd e vorba să lupte pentru libertate.

La sfîrșitul războiului am plecat acasă împă-

cat și cu fruntea sus. Noaptea jucam și cîntam în cor pe puntea vasului, sub steagul pe care-l apăraseram. Mi se părea că e al meu, căci înfruntasem moartea pentru el, iar stelele de pe pînza lui îmi apăreau în noapte ca o constelație scumpă inimii mele, strălucind pe cerul patriei.

La întoarcere am fost demobilizați. Înainte de a coborî pe uscat, ofițerii albi ne-au ținut discursuri și ne-au mulțumit. Locotenentul meu, alături de care luasem parte la nenumărate lupte, mi-a strîns mîna la despărțire; pleca într-un oraș mai îndepărtat. Ca și mine abia aștepta să-și revadă casa și familia, dar în același timp îi părea rău că se desparte de tovarășii lui de pe front.

Nu mai aveam arme asupra noastră, călătoream numai cu ordinul de lăsare la vatră în buzunar și cu decorațiile pe piept, risipindu-ne care încotro. Gările împodobite cu flori răsunau de cîntece. Tăblițele pe care scria „Pentru negri”, „Pentru albi”, rămăseseră însă agățate mai departe în același loc, pe ușile sălilor de așteptare, atât doar că fiecare ușă era împodobită cu câte o ghirlandă de flori. Ultima bucată de drum am făcut-o împreună cu un grup întreg din regimentul nostru. Pe peroanele gărilor albi se fereau să se atingă de noi. Și aveau niște priviri care ne înghețau. Ni se tăia se tot cheful de vorbă. La un moment dat unul din noi a spus: „Mi-e teamă că nu s-a schimbat nimic pe aici”. Camarazii mei au coborît unul

cîte unul și pînă la urmă am rămas numai patru în tot vagonul, toți din același oraș. Gîndul că ne întorcem acasă ne trezise iarăși dorul de viață. Vorbeam de iubitele noastre, de mamele noastre, de petrecerile de duminică și ne depănăm amintirile din copilărie.

Ajunghind la stația unde trebuia să coborîm, am ieșit val-virtej din gară. La început nici n-am observat că-n fața autobusului stăteau proțapiți niște vlăjgani albi, zgîndu-se la noi cu ochii lor albaștri spălăciți. Deodată s-a auzit un fluierat și în aceeași clipă careva dintre ei s-a legat de noi. „Ce-i, mă, vă grăbiți să mergeți acasă, ai?” Eram cu piciorul pe scară, cînd unul din ei m-a înșfăcat de braț și m-a smucit înapoi, în timp ce altul îmi trăgea un picior în burtă. Mi-au răsucit apoi mîinile la spate, ținîndu-mă zdravăn ca să mă poată cotoconi în voie. S-a iscat o încăierare în lege între ei și ai noștri. Oricît de iute s-au petrecut lucrurile, nu-mi scăpa nimic din ce se întîmpla, vedeam totul parcă descompus în fragmente. Unul din camarazii mei zăcea lungit pe jos, fără să scoată un geamăt, în timp ce alții îl călcau cu picioarele. Sus, la o fereastră, cîteva capete priveau în stradă ca la teatru. Un alt camarad a sărit în lături, dînd să scape, dar în aceeași clipă au țîșnit dintr-un gang alți doi golani, care l-au înhățat, snopindu-l în bătaie. La vreo sută de metri mai încolo, un grup de polițiști se oprise locului și se uita, fără să intervină.

Și iarăși au început să-mi cărăbănească la pumni ca nebunii; am încercat să mă apăr și atunci unul din ei mi-a strigat în obraz: „Asta ca să învățați minte, să nu vă credeți mai grozavi, fiindcă ați fost pe front”. Iar unul, care stătea mai la o parte, urla ca ieșit din minți: „Dă-i la moacă, arde-l!” Am dat să mă smulg din mîinile lor, dar mi-au aținut iarăși calea strigîndu-mi: „Ei, de acum încolo cred c-o să-ți cunoști lungul nasului!” Am mai apucat apoi să văd cum îl tirau pe cel de al patrulea camarad al nostru de-a lungul caselor.

Pe stradă nici țipenie de om; toate ușile și ferestrele închise. Brațele mi-erău zdrobite, nu puteam nici măcar să-i ajut lui Jimmy să-l care pe Joe pînă acasă.

Se făcuse întuneric de-a binelea, cînd iat-o venind pe sora mea cea mică. Deși nu-i anunțasem că sosesc, mama, nerăbdătoare, o trimisese să mă întîmpine la trenul de seară. Văzîndu-mă, soră-mea a scos un strigăt: „Vai, în ce hal ești!” Stringeam din dinți de durere. M-a spălat de sînge și de noroi și m-a bandajat cu ce aveam la îndemînă. Cînd am ajuns acasă, părinții au început să plîngă și să mă sărute. „Cum se poate — spuneau ei — să nu ne scrii că ești rănit!” Le-am explicat atunci de unde mă alesesem cu rănilor și am încheiat cu năduf: „Ei, tată, tată, mai ții minte ce ne învățai dumneata? Acu', uite, ai rămas de minciună.” Și tata n-a mai avut ce spune.

Lui Richard Dalton din Detroit nu prea îi plăcea să vorbească, așa că rareori se întîmpla să ia cuvîntul. Totuși, în timpul congresului intervenise de cîteva ori făcînd o serie de propuneri bine chibzuite. De astă dată, însă, începu fără să se mai lase rugat.

— La noi, pe ușile sălilor de așteptare nu scria „Pentru negri“ ori „Pentru albi“. Dar, cu toate că nu existau asemenea inscripții, noi negrii eram totuși izolați de albi, în toate gărilor în care poposeam pe drumul vieții noastre. N-a fost nevoie să întreb pe nimeni; viața mi-a arătat singură, de la început, ce mi se cuvine și ce nu.

Din cinci frați și surori, eu eram mijlociul. Înainte fuseserăm șapte, dar mezinul murise îndată după naștere; în aceeași lună se prăpădise și fratele nostru mai mare, într-un accident de camion, Maică-mea era nemîngîiată și se tînguia mereu: „Doamne, de ce ți-ai pus ochii pe copiii mei!“ Cînd o auzeam, mă treceau fiorii.

Cei mai vîrstnici din familie îi hrăneau pe cei mici. Mama era precupeată, iar taică-meu lucra la fabrică, ca mecanic pe o macara. Cînd frate-meu mai mare împlini vîrsta cuvenită, tata îl luă cu el la fabrică. Eu, care de cînd începusem să mă țin pe picioare îi ajutam maică-mi să-și ducă în piață coșurile cu zar-

zavaturi, luai acum locul lui frate-meu: lustragiu într-un birt din dosul gării, un local pentru albi. Știam că mă duc acolo să lustruiesc cizmele mușteriiilor. Abia așteptam să mă fac mare ca să intru și eu la fabrică și să-mi pot pune deoparte cîteva cenți. Atunci aveam să-mi petrec și eu cînd și cînd seara într-un birt, ca mușteriii cărora le lustruiam cizmele. Bineînțeles, nu în același birt, ci într-un local special, numai pentru negri. Era o condiție de care țineam seama în visurile mele de viitor. Pe vremea aceea n-aveam altă dorință.

Mușteriii mei erau totdeauna grăbiți. Noroc că de obicei, în pripă, nici nu se mai uitau cui întind piciorul, căci dacă ar fi avut numai o secundă de răgaz să vadă deosebirea dintre mînuțele mele de copil și labela unui lustragiu în toată firea, atunci l-ar fi ales pe cel din urmă.

Cînd în sfîrșit mă făcui destul de mare ca să intru și eu la fabrică, prima seară liberă mi-o petrecui într-un restaurant, așa cum visasem. Ajuns acasă mă trîntii pe pat și dormii dus. Cît era ziua de mare măturam un atelier. În fabrică, munca asta era lăsată pe seama copiilor de negri. Abia apucam să curăț o jumătate din sală, și, pe jos, în jurul mașinilor unde făcusem curat, se și strîngea un maldăr de șpanuri. Cu toate că atelierul trebuia să fie gata măturat de la un cap la altul, pînă la o anumită oră, muncitorii albi mă sileau să

umblu forfota de colo, colo, ca și cum mătura mea ar fi avut aripi. Iar când se apueau să curățe șpanurile de pe mașini cu măturica, nici nu se sinchiseau dacă gunoaiile cădeau pe podele sau pe ceafa mea. Și mereu încasam ghionturi și înjurături, fiindcă n-aveam zece mâini nici nu mă puteam împărți în zece locuri.

Odată, unul dintre muncitori — un anume Dean — își opri o clipă privirile asupra mea în timp ce-și curăța mașina; de când făceam servicii aici, în atelier, încoltise în mine dorința să lucrez și eu la mașină. Citindu-mi peșemne dorința în ochi, omul își făcu timp ca să-mi explice cum se umblă cu ea. Ajutorul său însă mă luă la trei păzește: „Ce stai cu degetu-n gură? Ia-o din loc!” Dean însă-l opri: „Mai lasă-l să răsuflă și el un pic”.

Mă întrebă apoi câți ani am. La o săptămână după aceea se făcu însă o schimbare și Dean fu mutat în atelierul vecin, unde nu măturam eu. Mașina lui se afla acum pe mâna unui alt muncitor, care se găsea întotdeauna să mă cheme tocmai când măturam, anume ca să-mi zvîrle șpanurile în cap. Meșterul avea și un ucenic, un băiat alb de o seamă cu mine, tot așa de hapsin ca și el. Ascultam amărît pînă în adîncul inimii cum îi explica fiecare manipulație. Ceilalți mă repezeau: „Ce faci, mă? Ce stai cu mâna-n sîn?” Înțelesei atunci că sindicatul nu-mi va îngădui niciodată să lucrez la mașină. Oricît aș fi stăruit, însemna să-mi

răcesc gura de pomană. Eram otrăvit de ură și de necaz. După lucru băteam cîrciumile. Mai-că-mea se văita: „Ai să te ticăloșești!” Nici nu doream altceva; înțelesesem că eu n-aveam loc la ospățul acestei lumi.

Intr-o bună zi, în secția unde lucram izbucni o grevă. Direcția trimise atunci sub pază polițienească niște camioane încărcate cu muncitori, albi și negri, gata oricînd să spargă greva, care pătrunseră în fabrică pe niște străzi ocolite.

„De ce le-am ajutat lucrătorilor albi să capete salarii mai bune? spuneau frații mei. Ce, ei ne-au întins vreodată mîna?” Găseam că au dreptate. Așa că mă dusei cu ei ca spărgător de grevă în fabrică.

După ce greva luă sfîrșit, a doua zi, în timp ce măturam, aruncaî o privire în atelierul de alături. De cîte ori treceam pe acolo luasem obiceiul să mă uit după muncitorul acela, Dean, de parcă m-ar fi atras ceva spre el. În locul lui însă, văzui un străin. Mai tîrziu aflasem că direcția concediasse trei muncitori, sub cuvînt că ar fi făcut agitație și că Dean se afla printre ei. Mă frămîntai să pricep cum se împăcară una cu alta: să te porți bine cu un copil negru și să pui la cale o grevă.

Mai trecu o bucată de vreme. Căpătasem o muncă mai bine plătită, una din acele munci menite negrilor. Lucram la ambalaj. Stăteam lîngă ascensorul de mărfuri și lăsam să alunece

rînd pe rînd piesele pe tobogan, spre una din mesele de ambalaj. După cîteva săptămîni so-siră, de probă, două mașini noi cu ajutorul că-rora lăzile erau prinse în chingi de fier. Mași-nile astea noi îmi plăcură grozav — și ele și cei doi muncitori albi care le mînuiau. Ce băieți de treabă! În loc să mă necăjească, se apucară să-mi arate cum se umblă cu ele. Apoi mă lă-sară să încerc singur. Văzînd că prinsesem pe loc mișcarea, unul din ei spuse, dînd din cap: „Isteț băiat!”

După ce mașinile noi fură instalate în fa-brică, vorbiră amîndoi cu contramaistrul să mă pună să lucrez la una din ele. Muncitorii albi însă se împotriviră, spunînd că un negru nu are ce căuta la mașină. Rămăsei cu gura căs-cată, auzindu-i cum discutau dacă să fiu sau nu primit să lucrez. Mă gîndeam: „De ce oare m-or fi sprijinind oamenii ăștia doi cu atîta în-dîrjire?” Cît timp mai există muncitori de-ai noștri pe drumuri — spuneau ceilalți — n-are nici un rost să băgăm un negru aici.” La care ei răspundeau: „Ce are a face asta cu „negrii” sau cu „albii”? Direcția asmută pe unii împo-triva altora, ca să-și aranjeze între timp inte-resele”.

Din păcate, ei doi nu puteau să țină piept a-tîtor oameni, așa că pînă la urmă n-am fost primit să lucrez la mașina cea nouă. Și cum

datorită ei se economisea mîna de lucru, nu mai rămăsei nici la ascensorul de mărfuri. Mă pu-seră din nou să mătur pardoseala sălii de am-balaj.

Dar, cu toate că în munca mea coborîsem o treaptă, în cugetul meu urcasem în sfîrșit una, de pe care nimeni și nimic nu mă putea clîti. Mă împrietenisem cu cei doi muncitori și-mi plecam urechea la vorbele lor. Cu timpul în-cepui să mă duc cu ei la întruniri. Acasă, ai mei se tînguiau: „Roșii sînt mai deocheați chiar decît noi, negrii. Nu vezi? Și așa — ce sîntem noi? Nimic. Acum o să ajungi mai pu-țin decît nimic”. Incercasem de atîtea ori, fără nici un folos, să-i lămuresc despre ce era vorba, că mi se făcuse și lehamite.

Odată, în sala de ambalaj unde lucram iz-bucni din nou o grevă, care se întinse apoi în toată fabrica. Și direcția trimise iarăși pe străzi lăturalnice camioane cu spărgători de grevă, albi și negri, escortate de polițiști înarmați. Ta-tăl și frații mei spuneau ca și înainte: „Dar nouă, care dintre albi ne-a întins vreodată mîna?” Și erau gata să se lase înduplecați de tînguierile mamei, care îi îndemna: „Duceți-vă, și voi! Ce, vreți să crăpăm de foame?”

De astădată, însă, eu nu mă mai dusei. Mai mult decît atît: izbutii să-l conving și pe fra-tele cel mare să nu se facă spărgător de grevă.

JANEK DIN LODZ

Văzîndu-l pe Janek, nici n-ai fi bănuît cîți ani de închisoare și de război ducea în spate, ce activitate ilegală desfășurase, la cîte greve luase parte, de cîte ori încercase — cu succes sau nu — să evadeze, și de cîte ori făcuse greva foamei. Renunțînd pentru cîteva clipe să fie tălmăciul altora, Janek ne povestî pe scurt :

— Tatăl meu era boiangiu la Lodz, iar mama țesătoare. Pe bunicul meu îl cunoștea toată lumea. De mult, sub regimul țarist, făcuse cîteva ani de închisoare și, așa bătrîn cum era, luase parte chiar la prima manifestație interzisă, în timpul lui Pilsudski. Mi-aduc aminte cum mă țineam atunci după el, fuguța, deși abia învățasem să umblu. Și tot atunci, cînd cu manifestația aceea, și tata și fratele meu fuseseră arestați, astfel încît mama rămase singură numai cu mine și cu bunicul.

E o mare deosebire însă, după cum bine știți, între a lua parte la o manifestație — chiar cînd e interzisă, chiar cînd poliția îi atacă pe manifestanți și chiar cînd trage în ei — și între a face o ispravă de unul singur.

Într-o zi veni cineva să ne întrebe, pe noi băieții din grupa de tineret în care eram și eu : „Cine dintre voi credeți c-ar putea să se strecoare la noapte în curtea fabricii ?” Răspunsei : „Eu”. Eram cel mai mărunțel dintre toți. Nu-i vorbă, nici azi nu sînt un vlăjgan, dar pe

atunci eram pîrpiriu de tot. Cred că aș fi trecut și prin urechile acului.

E drept că acesta n-a fost primul lucru pe care l-am făcut pentru partid ; dar a fost cel dintîi pe care l-am făcut singur : mă strecurai deci printr-o spărtură din gardul de zid și mă cățărai sus, pe hornul fabricii, cu steagul roșu în mînă, ungînd la coborîre barele de fier cu săpun, pentru ca polițiștii să alunece, în cazul cînd ar încerca a doua zi să se urce pe scară să dea jos steagul.

Spre dimineață, paznicul dădu alarma. Eu însă mă lăsai să alunec în jos pe zid și sării în curte de-a bușilea, ca o pisică. Pînă trecu primejdia, lucrătorii mă ascuseră într-un closet. Cînd ajunsei acasă, spre seară, în culmea fericirii, bunicul se porni pe ris și-mi spuse : „Știi că și eu am pățit tot așa prima oară ?”

JUCZI DIN BUDAPESTA

Juczî Kovács începu :

— Eram o fetișcană destul de răsărită cînd soră-mea a mare, Erzsi, mă luă cu ea la fabrica de becuri : acolo lucra ea cu Emmi — a mijlocie. Erzsi îi garantase contra maestrului c-o să mă învețe ea meseria, ca să-i pot lua locul, după ce s-o mărita și-o pleca la țară.

Pe atunci — asta era prin 1930 — se găsea tare greu de lucru ; dar Erzsi îl cunoștea pe contra maestrul, care o proteja. „Soră-ta seamănă

cu tine?" o întrebase el. „Ei, atunci fie, să încercăm!”

Surorile mele mi-erau nespuse de dragi. Mi se păreau niște făpturi de basm, frumoase de n-aveau pereche pe lume, și de câte ori mama izbutea să le înnădească din câteva petice colorate câte o rochie nouă, începeam să țopăi de bucurie; iar când le priveam dansînd, îmi spuneam că nici o altă fată nu poate fi asemuită cu ele. Barem la cîntat erau neîntrecute; cînd dădeau drumul la glas, seara — și știau o mulțime de cîntece noi — simțeam cum îmi dezmiardă inima și-mi trezesc în piept doruri neînțelese. Tot ce-mi povesteau ele de la fabrică mi se părea nemaipomenit și-mi stîrnea închipuirea. Mă uitam la ele ca și cum ar fi pătruns în nu știu ce ținuturi sălbatice și primejdioase, unde eu nu puteam pune piciorul. Seara, cînd se întorceau acasă, stoarse de vlagă, palide la față, cu părul learcă de nădușeală, lipit de cap ca niște pene negre, le ajutam să se spele și să se primenească. Incepeam să plîng cînd mama se speria că Erzsi tușește; dintre noi trei ea era cea mai firavă și nu era iarnă în care să nu se îmbolnăvească. Avea și de ce: să ieși mereu din atelierul încălzit în gerul și ceața de afară! De aceea mama o trimise în cele din urmă la niște rude la țară. Acolo s-a îndrăgostit de ea Feri; aflînd asta acasă ne-am bucurat că dăduse norocul peste ea. Dar așa se nimeri că, vrînd să-i vin în ajutor, ajunsei la fabrică

mai repede decît aș fi crezut. Îmi închipuiam că sînt în stare de orice ispravă, oricît de grozavă.

Cîteva ore, însă, fură de ajuns ca să-mi spulbere toate închipuirile. E drept că deprinsesem iute mișcările pe care mi le arăta Erzsi, căci moștenisem tustrele de la mama mîinile ei dibace. Dar totodată îmi dădui seama că puterile mele sînt prea slabe ca s-o pot ajunge și înlocui în muncă așa curînd pe sora mea.

Ce-i drept, cînd dăduse prima oară cu ochii de mine, maistrul spusese: „Da, da, fata asta e într-adevăr o Kovács! E leit celelalte la mustră, numai că-i cam mărunțică!” După cîteva săptămîni adăugase: „Dacă mititica nu se înalță de atîta mai curînd, asta nu-i vina ta, Erzsi, dar ce ne facem, că mi-ai garantat c-o să se deprindă în cîteva zile cu lucrul, să fie sprintenă ca voi? Dacă om vedea și om vedea că nu merge, n-am încotro, trebuie să-și ia tăl-pășița o dată cu tine”. Tot drumul pînă acasă bocirăm amîndouă, căci Feri ținea morțiș să facă nunta înainte de seceriș. Și Emmi singură nu răzbea să hrănească trei guri.

Ajungeam acasă lac de sudoare, cu părul și rochia leorcă. Dar pînă la urmă tot izbutirăm s-o scoatem la capăt și soră-mea și eu. Nunta se făcu înainte de seceriș și pe mine mă angajară la fabrică. De cînd mergeam cîteșitrele la fabrică, toată lumea vorbea de „fetele Kovács” — cum ne spuneau bărbații, rîzînd pe sub mustață; la fel ne spuneau și femeile, unele bine-

voitoare, altele cu necaz. Emmi era aproape tot atît de frumoasă şi de sprintenă ca şi Erzsi, iar eu, deşi subţire ca un fir de aţă, nu le dădeam de ruşine. Şi cum mă făcusem mare, între timp, începusem să mă port mai altfel îmbrăcată. Erzsi îmi dăruî o bluză cu care n-avea ce face la ţară şi mama îmi cusu o rochie nouă. Se vedea, ce-i drept, că-i făcută din sărăcie, căci era foarte scurtă şi cam strîmtă, aşa încît multă lume întorcea capul după mine, dar eu mă fuduleam straşnic cu ea. În iarnă mama începu să-şi facă alte griji, de astă dată cu mine, auzindu-mă că tuşesc; mă căina spunînd că sînt prea crudă pentru munca asta. Eu însă mă deprinsesem cu greu.

Sora mea Emmi îşi găsi un prieten, un băiat așezat, șef de echipă la noi în fabrică. O petrecea deseori pînă acasă şi de la o vreme începuse să vină pe la noi, împreună cu alţi băieţi. Odată, unul din ei, mecanic la fabrică, stătu aproape o oră de vorbă cu mine în bucătărie, numai şi numai cu mine. Voia să ştie ce lucrez şi cum trăiesc. Niciodată pînă atunci nu întîlnisem un om care să fie atît de curios să-mi cunoască viaţa şi care să mă asculte cu atîta bunăvoinţă. Din ziua aceea mă gîndem mereu la el şi-mi tresărea inima de bucurie cînd îl zăream de departe în fabrică. Dar nu îndrăzneam să mă apropiu să-i vorbesc. Care nu-mi fu bucuria cînd ne întîlnirăm într-o seară, din întîmplare, pe stradă. Ne plimbarăm împreună prin

oraş. În povestii de-ale mele, tot felul de nimicuri, şi pe măsură ce el mă întreba, simţeam cum mi se dezleagă limba. Şi de cîte ori se uita la mine, mi se părea că nimeni pe lume nu era fericit ca mine. Mîncarăm într-un birt. Seara tîrziu, întorcîndu-mă acasă, o găsi pe mama trează. Dar nu mă dojeni. Mă rugă numai ca altă dată, cînd am să mă mai întîlnesc cu el, să-l aduc mai bine la noi acasă. Zicea că eram încă prea tînră şi nu se cădea să bat străzile noaptea. Numai că şi Emmi venea uneori seara cu Joszi al ei. Mama îmi lăsa însă bucătăria, unde îşi avea culcuşul ei, şi se ducea pe la vecine. Prietenul meu Páli vorbea şi cu ea tot atît de blînd şi de serios cum vorbea şi cu mine, întrebînd-o ba una, ba alta, despre viaţa ei. Mama îl plăcu imediat. Uneori tot el îi dădea bani să ne pregătească o masă bună.

Cînd Páli veni pentru prima oară la noi, zăpada încă nu se topise pe străzi, iar cînd ne îndrăgostirăm de-a binelea unul de altul, vara abia sta să înceapă. Uneori îşi aducea şi prietenii la noi şi discutam, dar eu mare lucru nu prea înţelegeam din ce vorbeau. N-aveam ochi şi urechi decît pentru cel care mi-era drag. Într-o seară, destul de tîrziu, un străin intră în bucătărie şi-i înmînă lui Páli un pachetel legat cu sfoară. Părea tulburat; îi explică apoi ceva, în şoaptă, şi Páli spuse: „O să le împărţim, n-avea nici o grijă, orice ar fi“. Ascunse apoi pachetul în dulapul din bucătărie. Străinul îl

mai întreabă o dată la despărțire: „Pe cuvînt?” „Pe cuvînt!” răspunse prietenul meu și fața i se luminează de un zîmbet. Spre seară plecă. Familia lui se afla undeva departe, într-un oraș din fundul țării, așa că el stătea la o gazdă. A doua zi dimineața, tot așteptam să-l văd măcar în treacăt prin fabrică, dar Páli nu era de găsit nicăieri. Soră-mea îmi spuse la prînz, în pauză, că nici nu venise la lucru. În drum spre casă aflai că poliția l-ar fi ridicat dis-de-dimineață, de acasă.

Ii spusei toată tărășenia maică-mi. Dînsa desfăcu imediat pachetul. Înăuntru erau manifeste: un protest împotriva lui Horthy. Mama tocmai se pregătea să le arunce pe toate în foc, cînd i le smulsei din mînă. „Dacă-i dintre ăia, care împart hîrtii de astea — oîță mama — atunci ia-ți gîndul de la el, fetițo, cine știe cînd ai să-l mai vezi!” Făcui pachetul la loc și mă gîndii să-l pun bine. Dar tocmai atunci îmi adusei amînte de ceea ce-i făgăduise Páli străinului și-n aceeași clipă îmi apărui în fața ochilor chipul lui zîmbitor.

Pînă atunci nu ieșisem încă niciodată din oraș. Nu fusesem nici măcar pîn' la soră-mea în sat. Să mă fi întrebat cineva, nu știu, zău, dacă aș fi putut spune ceva despre țara și despre poporul meu. Nu cunoșteam decît viața noastră, de zi de zi. Abia acum îmi dădeam seama ce grea era. Páli mă făcea să uit că lucrăm toată ziua în zăduf, hărțuită, cu pârul năclăit de su-

doare, că stăteam cu frica în sîn să nu-mi pierd pîinea, că mereu mi-era teamă să nu mă îmbolnăvesc și să mor. Socoteam că se cuvenea să împlinesc eu făgăduiala lui Páli, ca și cum eu aș fi rostit-o.

Mamei nu-i spusei nimic de soarta pachetului. Soră-mi nici atît. Adesea citeam împreună cu maică-mea ce scria despre Páli în ziare și ne dădeam seama de curajul lui după vorbele murdare cu care-l împrôșcau. Aceiași netrebnici care storceau vlaga din noi și ne otrăveau zilele, se țineau acum de capul lui. Căutam să adîncim răspunsurile pe care Páli le dădea judecătorului. Mare nemernic trebuia să fi fost judecătorul ăsta care îndrăznea să-l facă pe prietenul meu ticălos. Ne gîndeam că cei care-l acuzau pe Páli și pe prietenii lui ar fi meritat pe bună dreptate să fie în locul lor.

Procesul se termină cu o serie de osînde grele. Páli era condamnat la închisoare. Degeaba aș fi încercat să-l văd acolo. Ca să mi se îngăduie asta ar fi trebuit să fiu soția lui. În ziua cînd ne cunoșcusem, Páli îmi pusesese o mulțime de întrebări. Acum eu eram aceea care-l tot întrebam mereu. Numai că el nu mai era lîngă mine să-mi răspundă. Trebuia să descopăr singură pentru ce își pusese el viața în joc, pe ce se bizaia, ce aștepta.

Împărții îndată toate manifestele. Uneori îmi bătea inima să se spargă. Alteori însă simțeam ca un fior de mîndrie că și cînd Páli, de-acolo de

unde era, ar fi putut ști că împlinisem în locul lui făgăduiala.

Tovarășele mele de lucru îmi spuneau ca și mai înainte „Kovács a mică“, jumătate în glumă, jumătate cu duioșie, căci rămăsesem plăpândă, palidă la față și mărunțică. Iscusița îmi spornise mai repede decât trupul. „Orice ar face, tot n-o să le ajungă pe celelalte două“, vorbeau toți. În schimb, pentru ceea ce făceam în timpul liber, mutra asta de copil îmi prindea tare bine.

Reușii curînd să intru în legătură cu tovarășii lui Páli. Într-o bună zi, mă opri cineva pe stradă: era tovarășul acela străin, care adusese pachetul cu manifeste. Voia să știe ce se întîmplase cu el. Cînd află că împărțisem toate manifestele, își pironi asupra-mi privirea-i pătrunzătoare și fața i se luminează de un zîmbet; în clipa aceea parcă semăna cu Páli. După cîtva timp îl întîlnii din nou în casa unei fete de la fabrică, cu care pînă atunci nu schimbasem nici două cuvinte, deși era de mult la noi în secție. Mă bucurai cînd într-o zi veni la mine să-mi vorbească și mă pofti pe la ea. Il cunoștea bine pe Páli. Din ziua aceea avui mereu vești de la el, căci tovarășii lui izbutiră să păstreze tot timpul, prin diferite mijloace, legătura cu cei din închisoare. Astfel, reușiră să-i strecoare lui Páli o scrisoare prin care-l înștiințau de soarta manifestelor. Cînd cineva îmi vîrî în palmă pe furis, la fabrică, bilețul lui Páli, inima începu să-mi bată cu putere.

O lumină aurie izvoră parcă din cuvintele: „Dragă Juczi“ și „Îți mulțumesc“.

Patru ani încheiați zăcu Páli în închisoare. După eliberare ne găsi și pe mine și pe mama tot acolo unde ne lăsase — la vechea noastră locuință. Simțeam că în acești patru ani prinsesem rădăcini adînci în viața lui. Și pînă astăzi am mers amîndoi, tot timpul, mîna în mîna, pe același drum.

ANTONIO DIN PAMPLONA

Antonio era unul din oamenii aceia pe care toată lumea îi îndrăgește. De abia acum însă, cînd întîmplarea a făcut să fim vecini de masă, am înțeles de ce tuturor le plăcea să stea de vorbă cu el. Antonio știa să asculte cu luare-aminte, uitîndu-se drept în ochii celui alt, ca și cum i-ar fi sorbit fiecare cuvînt, și ar fi ținut cu tot dinadinsul să-l cunoască mai bine, indiferent dacă interlocutorul său se numea Pat sau Renée, Lan-si sau Olaf. Adresîndu-se lui Janek, care stătea tocmai în celălalt capăt al mesei, mai la o parte, Antonio spuse:

— Ai dreptate! Există într-adevăr o deosebire între a crește în sînul mișcării sau a lua pentru prima oară asupra ta răspunderea unei acțiuni.

Eu, de pildă, am trăit războiul civil din Spania, din ziua cînd a izbucnit. Dar abia către sfîrșitul lui am ajuns să iau într-adevăr parte la lupte din propriul meu imbold.

M-am născut într-o familie de medici; tatăl meu era mîndru de obîrșia și de clientela sa, alcătuită în majoritate din nobili și clerici — clientela moștenită de la bunicu-meu care fusese medicul de casă al acelorași familii și acelorași înalți demnitari. Cu toate acestea, tata îmi îngădui să studiez două semestre în clinica unui profesor, anume Saavedra, care, datorită convingerilor sale republicane, era privit cu suspiciune în cercurile noastre, ceea ce nu-l împiedica să fie un chirurg cu mare faimă; or, specialitatea mea era tocmai chirurgia. Voiam, deci, să mă perfecționez în direcția asta și după aceea să mă întorc la ai mei.

La început am dus o viață de sihastu în orașul universitar numai cu cărțile și cu bolnavii mei. N-aveam nevoie de prieteni și ocoleam orice fel de reuniuni studentești. În schimb, din prima zi m-am atașat de profesor. Cursurile lui erau pentru mine viața însăși, iar operațiile pe care le făcea un izvor nesecat de cunoștințe. Profesorul m-a remarcat curînd și de atunci am început să ne vedem des. Îl asaltam cu tot felul de întrebări, la care el îmi răspundea cu răbdare. Niciodată însă n-am căutat să-i cunosc părerile în problemele sociale, deși mă învăța mereu să țin seamă de ele atunci cînd întocmeam fișele bolnavilor. Și cu aceeași răbdare cu care se ocupa de tratamentul pacienților, se ocupa și de pregătirea mea profesională. Tata îmi atrăgea mereu atenția, în scrisorile lui, ca nu cumva să

fiu în relații cu Saavedra în afara orelor de curs. Dar cum ar fi fost cu puțință așa ceva, cînd viața noastră era strîns legată prin atîtea și atîtea cazuri clinice pe care le aveam sub observație!

Tata stăruia din ce în ce mai mult să vin înapoi acasă; în cele din urmă m-a somat pur și simplu să mă întorc; profesorul avea însă mai multă influență asupra mea, decît puteau să aibă avertismentele ori poruncile părintești.

Izbucnirea războiului civil a fost ca o lovitură de trăsnet pentru mine. Era tocmai spre sfîrșitul sesiunii de examene, cînd, într-o noapte, am fost trezit brusc din somn de niște împușcături. În zorii zilei, în oraș domnea un adevărat haos. Circulau fel de fel de zvonuri. Gazda mea a început să-și facă bagajele; ba încă unii dintre cunoscuții mei își și luaseră tălpășița. La un moment dat, cineva a intrat grăbit la mine în odaie și, spunîndu-mi că vine din partea alor mei, mi-a oferit o sumă de bani și un pașaport ca să plec în Italia, cu ultimul vapor. L-am trimis la plimbare. Nu aveam decît o singură dorință: să-l văd cît mai repede pe Saavedra și să mă sfătuiesc cu el ce să fac. Unele străzi erau cufundate într-o liniște mormîntală, tulburată doar de pașii patrulelor; altele în schimb erau înțesate de oameni. Cu chiu și vai am ajuns în sfîrșit acasă la profesor. Mi s-a spus că nu se întorsese încă de la spital, ceea ce m-a liniștit imediat. Asta însemna pentru mine că trebuie să

rămân la postul meu ; puteam oare proceda altfel ?

După câteva ceasuri care mi s-au părut o veșnicie, am reușit să răzbat pînă la spital. Suro-
rile de caritate mă priveau mirate, unele cu bucu-
rie, altele cu spaimă ; nu înțelegeam de loc ce
puteau să însemne mutrele astea și semnele pe
care și le făceau. Care mai de care îmi laudau
curajul, sau se ofereau să mă ascundă. În ziua
aceea nu veniseră decît cîțiva medici și interni
de serviciu la clinică. Am răsuflat ușurat cînd
am văzut în sfîrșit chipul liniștit al profesorului
meu care m-a îmbrățișat și mi-a spus : „Știi ?
Bolnavii au rămas acum numai în grija noas-
tră.“ Am muncit zi și noapte pe brînci. În cele
din urmă ne-au venit în ajutor niște medici din-
tr-un alt cartier.

Între timp, am început să mă dumiresc, din
întrebările pacienților și din răspunsurile profe-
sorului, asupra stării de lucruri din Spania. Să
fie oare adevărat că am optat din capul locului
pentru cauza republicii, așa cum s-a spus des-
pre mine mai tîrziu ? Astăzi am curajul să mă-
turisesc că la început am optat pentru profeso-
rul meu și apoi pentru tot ce-i era mai drag.

Locuiam în casa lui, iar la spital lucram cot
la cot. Îl iubeam și îl admiram. Făcea cele mai
grele intervenții chirurgicale cu aceeași îndemî-
nare și siguranță ca în vreme de pace. Curînd
mă simții puternic legat de toate idealurile lui ;
deși i se oferise să rămînă în formațiile admi-

nistrative din spatele frontului, profesorul a pre-
ferat să plece ca medic pe front. Pe urmă, o mul-
țime de alți medici de valoare i-au urmat exem-
plul. Am plecat și eu cu el ; nici prin gînd nu
mi-ar fi trecut să ne despărțim.

Acesta a fost primul meu pas. Dar, din clipa
cînd l-am făcut, m-am dăruit trup și suflet cau-
zei noastre comune, așa încît aș putea să spun
că nici eu nu mai știu bine acum ce m-a de-
terminat de fapt să fac acest pas. Cred că la
început dragostea față de un singur om, apoi
dragostea pentru tot ceea ce privea omul în
general. Mereu împreună cu profesorul, din ce
în ce mai strîns legați, am avut atunci o pe-
rioadă bună, plină de izbînzii și speranțe, perioa-
da bătăliilor de la Guadalajara și Teruel, cînd
Madridul devenise o citadelă inexpugnabilă da-
torită brigăzilor internaționale ; a urmat apoi
aceea a contraatacurilor și înfrîngerilor, pînă
cînd Franco, sprijinit de fasciștii de pretutîn-
deni, a reușit să facă o spărtură și să despartă
Sudul de Nord. Am trăit războiul civil alături
de Saavedra, de la început pînă la sfîrșit. În
cele din urmă, Franco ajunsese să ocupe aproa-
pe întreg teritoriul nostru ; nu mai era decît o
chestiune de zile sau de ore, ca lucrul ăsta să
se înfăptuiască pe deplin. Chipurile celor ce
treceau în goană cu autocamioanele pe lîngă noi
de la Nord spre Sud, erau posomorîte și în-
cruntate.

Improvizasem atunci, de bine de rău, în zona

frontului, un spital de campanie, izolînd un braț de fluviu și amenajînd apoi albia secată, săpată ca un tunel într-o curmătură de munte. Acolo stăteam noi, adică Saavedra, doi brancardieri, sora de ocrotire, Lupe, și cu mine, împreună cu vreo două duzini de soldați greu răniți — coloana sanitară a unității noastre.

Saavedra era și el rănit mai ușor, dar n-avea timp să se caute; se mulțumea doar cu un bandaj făcut în pripă. Am ținut cu toții sfat. Aveam destule provizii pentru a rezista timp de o lună. Grosul armatelor noastre nu trecuse încă și noi credeam că izolarea e doar vremelnică. Îndată ce unitatea noastră avea să-și deschidă drum dincoace de baraj, aveam să ne alăturăm ei. Spre ziuă, focul a început din nou, apoi s-a întrerupt dîndu-ne impresia că șoseaua ar fi iar liberă. Saavedra m-a luat atunci deoparte, spunîndu-mi că era mai cuminte să primim răul în față. Trebuie să împărțim deci, cu multă chibzuială, proviziile și să așteptăm pînă ce răniții noștri aveau să fie în stare să se deplaseze. Pînă atunci, pe teritoriul acesta tratativele de război aveau să fie terminate. Pe urmă puteam pleca unul cîte unul în recunoaștere, împrăștiindu-ne prin sate, pentru a ne alătura partizanilor, sau ca să mergem mai departe spre Nord.

Sora de caritate — fărîmă de femeie, însă foarte inimoasă — s-a ținut de profesor să-i schimbe bandajul. Cînd să-i desfacă legătura,

s-a îngrozit: rana se înrăutățise simțitor; profesorul fusese atît de tare, încît reușise să-și ascundă de noi durerile și febra.

Trei dintre răniții noștri s-au prăpădit unul după altul. Saavedra și-a făcut datoria cît timp a mai avut un dram de putere în el. Apoi a căzut și într-a opta zi și-a dat sfîrșitul. Mă simțeam oțelită ca să înfrunt desnădejdea și primejdiile. Am luat deci eu conducerea coloanei.

Cunoșteam destul de bine regiunea: copilărisem pe aci. Trecutul meu mi se părea însă atît de străin de mine, ca și cînd ar fi fost al altcuiva. De astă dată amintirile ce-mi purtau pașii pe meleagurile copilăriei mi-au fost de folos ajutîndu-mă să-mi călăuzesc tovarășii și să le arăt unde puteau găsi ascunzișuri mai bune, ce drumuri duceau spre grupurile de partizani și în ce sate aveau să dea de armata noastră.

Am trimis mai întîi în recunoaștere un sanitar, dar am așteptat zadarnic să se întoarcă. Nici azi nu știu ce s-a întîmplat cu el.

Alți trei soldați au plecat, tiptil-tiptil. Cum nici aceștia nu ne dădeau semn de viață, un alt brancardier mi-a cerut voie să iasă și el din birlog și după puțin s-a întors înapoi: eram încercuiți de falangiști, care din fericire nu descoperiseră încă potecile ce duceau spre noi. Cei trei răniți căzuseră se vede în mîna lor; poate că, snopindu-i în bătaie, franchiștii reușiseră să afle ceva de la ei, desigur însă nimic precis. Mica noastră ceată a stat așa în așteptare cî-

teva zile, cînd bîntuită de spaima morții și de desperare, cînd redobîndindu-și din nou liniștea și încrederea. În orice împrejurare mă întrebam ce ar fi făcut Saavedra în locul meu. Amintirea lui era și pentru mine și pentru tovarășii mei un imbold de a rezista mai departe, înfruntînd norîncercări. Eram lihniți de foame, rebegiți de frig și cu inima roasă de nesiguranță; primejdia ne ascutea uneori vigilența, alteori ne făcea apatici, lipsiți de inițiativă. Între timp alți patru oameni s-au prăpădit sub ochii noștri. Restul erau în majoritate sleiți de puteri; se lăsaseră în voia soartei și ascultau de instrucțiunile noastre fiindcă le dăruiau o brumă de siguranță; alții se arătau recalcitranți în orice împrejurare și se părea că tocmai asta le da un dram de încredere. Trei dintre ei se rugau zi și noapte, iar doi începuseră să înjure în gura mare republica, blestemîndu-și soarta. Sanitarul și Lupe, în schimb, s-au ținut tari; împărțeau proviziile, schimbau pansamentele și căutau să-i liniștească pe răniți, explicîndu-le cauzele înfrîngerii, telurile și nădejile noastre. În curînd am remarcat printre răniți patru oameni care-i întreceau în istețime și curaj pe toți ceilalți și i-am chemat să ia parte la consfăturile noastre, unde au făcut cîteva propuneri binevenite.

Ori de cîte ori luam o hotărîre, mă simțeam ca și cînd m-ar fi călăuzit profesorul. Puterea lui devenise a mea, răbdarea lui era acum răb-

darea mea. Și pe măsură ce-mi linișteam tovarășii creștea și siguranța mea.

În cele din urmă a plecat și Lupe în recunoaștere, îmbrăcată în port țărănesc. Între timp i-am înștiințat eu de planurile noastre și pe cei patru răniți mai de nădejde. Lupe s-a întors curînd cu știrea că podul de la Tortosa fusese azvîrlit în aer, dar că o familie de țărani, dintr-un sat vecin, ne aștepta să venim la noapte. Cartierul general al franchiștilor se afla în vila unui moșier. Țăranii erau întăritați și-și mocneau necazul. Nu numai că fuseseră obligați să repare pagubele pricinuite de război, dar îi pusese să astupe toate canalurile de irigație săpate pe pămînturile lor; pe deasupra fuseseră siliți să refacă parcul moșierului, așa cum fusese, cu umbrare, cu fîntînă arteziană și răzoare de flori — și în același timp să-și muncească și ogoarele lor. Singura lor nădejde și-o puneau în reîntoarcerea republicanilor răzlețiți.

Chibzuirăm împreună, stabilind ordinea în care trebuia să părăsim ascunzătoarea noastră. Ne dădeam bine seama că nu toți vor ajunge în Nord, la partizani. I-am expediat mai întîi pe aceia care se înzdrăveniseră și erau în stare să reziste. Lupe și cu mine am plecat cu ultimul grup, mai mic. Doi dintre răniți abia se puteau ține pe picioare, dar, dacă-i lăsam singuri în ascunzătoare, ar fi însemnat să moară cu zile. Au fost și cîțiva pe care nu i-am putut împiedica să plece de capul lor, împotriva instrucțiu-

nilor noastre. Nu știu ce s-o fi întâmplat cu ei. Știu doar atât, că de trădat nu ne-a trădat nici unul. Ne legasem prea mult în timpul acesta. Drumul s-a sfârșit cu bine. Abia după câțiva ani am revăzut-o pe Lupe în străinătate. De la ea am aflat ce s-a întâmplat cu unii dintre tovarășii noștri. Brancardierul fusese arestat. Unul din cei doi oameni răniți mai greu renunțase să meargă mai departe și se aciuse pe lângă o familie de țărani. Celălalt însă, care era ciung, își văzuse de drum și ajunsese cu ajutorul partizanilor la el în sat.

Pe mine viața trăită alături de prietenul și dascălul meu n-a făcut decît să mă pregătească pentru această încercare. N-aș putea vorbi aci de un prim pas, ci de un drum lung și anevoios. Și drumul acesta e departe de a se fi sfârșit.

MIGUEL DIN MORELIA

Miguel, pictorul mexican, ne istorisi:

— Tatăl meu era zugrav. De mic copil îi ajutam la spoitul caselor. Așa am învățat să amestec culorile ca să fie durabile. Uneori împodobeam pereții cu diverse motive alese de clienți, folosindu-mă de șabloane, sau chiar cu mîna liberă.

Odată mă dusei să-mi văd niște neamuri în orașul Mexico. Cutreieram toată ziua străzile și nu mă mai săturam privind magazinele, monu-

mentele din piețe și bisericile. Într-o dimineață am nimerit într-o ulicioară și de aci în curtea interioară a unei clădiri Jur împrejur, în gale-riile de la parter și de la primul etaj, fuseseră montate niște schele. Urcați pe ele, câțiva pictori zugrăveau oameni și peisaje, în culori vii, luminoase. Ceasuri întregi stătui acolo uitîndu-mă la ei, fermecat. Pictorii mă întrebă ba una, ba alta, iar eu le dădui ici-colo o mîna de ajutor, ascultîndu-i cum se ciondăneau între ei. Din ziua aceea se trezi în mine dorința să pictez și eu chipuri de oameni și peisaje în culori vii. Eram sigur că voi ști să mă descurc. Încercasem de câteva ori, numai în joacă; de aci încolo, însă, asta aveam să fac toată viața.

Cum mă întorsei acasă căpătai ceva de lucru: trebuia să spoiesc prăvălia unui frizer. În loc de asta, însă, eu mă apukai să pictez un peisaj marin cu insule și vapoare. Frizerul se luă cu mîinile de cap și-mi porunci să răzuiesc imediat de pe pereți marea plăsmuită de penelul meu. Nevesti-si însă îi plăcu pictura, ba chiar și clienții îmi ținură partea, spunînd că era o distracție pentru ei s-o privească cît timp trebuiau să stea cuminți pe scaun.

Pe urmă, ori de cîte ori tata căpăta vreo comandă, i se cerea să-l aducă și pe băiat „să picteze ceva frumos“, sau i se atrăgea atenția: „Să nu care cumva să pună mîna ștregarul“.

Puțin după aceea mă întorsei în orașul Mexico și cum sosii acolo mă grăbii să caut casa unde

luorau cei doi pictori. Ei găsiu și de astă dată cocoțați pe schele. Dar ceea ce văzusem prima oară era doar umbră palidă, față de ceea ce mi se arăta acum înaintea ochilor. Mi se rupea inima cînd mă gîndeam să mă despart de toată frumusețea asta. Ei întrebai atunci pe pictori cum să fac ca să rămîn de tot cu ei și mă apucai să mîzgălesc ceva pe o bucată de perete, ca să le arăt că mă pricepeam și eu cît de cît în meșteșugul lor. Ei priviră cu atenție mîzgăleala mea, dădură din cap și se sfătuiră între ei.

De întors, nu mă mai întorsei acasă. Dormeam pe unde apucam: ba pe o rogojină în atelier, ba în curte sub schele.

Pe vremea aceea la noi în țară luase un mare avînt pictura de frescă.

De ani de zile vestea Marii Revoluții din Octombrie se dusesese peste mări și oceane, avînd un ecou din ce în ce mai puternic și trezind în fiecare popor o neistovită speranță și năzuințe largi, proaspete.

Oficialitățile noastre de atunci puseseră la dispoziția pictorilor, pentru experiențe, zidurile unor construcții, unele mai vechi, altele mai noi. Urcați pe schele, pictorii schimbau între ei păreri asupra diverselor procedee de-a amesteca vopselele ca să fie mai rezistente, asupra luptelor politice de la noi din țară și de aiurea, asupra diferitelor metode și stiluri, asupra picturii murale din timpul Renașterii, asupra vestigiilor străvechii noastre civilizații și a frescelor păs-

trate în unele temple. Ei mă învățară să citesc din fresce schimbările petrecute în decursul veacurilor la noi în țară, atît în peisaj cît și-n înfățișarea oamenilor, și tot ei îmi explicară ce anume se schimbase într-o epocă ori alta din istorie și cîte mai rămăseseră de schimbat.

Mă mai ajutam și cu ceea ce învățasem acasă, din meseria ca și din viața mea de fiu de meseriaș. De cîte ori mă aflam pe schelă, începeau să-mi roiască în minte o sumedenie de idei noi, izvorite parcă din culorile pe care le amestecam. În cele din urmă plecai cu un grup de pictori într-un oraș din inima țării, unde trebuia să pictăm în sala mare a tribunalului toată istoria Mexicului. Incepurăm deci să zugrăvim pe ziduri cucerirea țării de către spanioli și eliberarea ei de sub jugul imperialist, să arătăm cum erau exploatați țărani de către moșieri — și de cei de baștină și de venetici. În frescele noastre apărea și Maximilian, care voise să facă la noi în țară pe împăratul și apăsese și prăbușirea lui. Apăsese și marele Juarez, dar și dictatorul Porfirio Diaz precum și revoluția care-l răsturnase.

Tot chibzuind și discutînd între noi cîte un proiect nou, începeam să vedem din ce în ce mai lămurit cum arătau oamenii și peisajul la o anumită epocă, în desfășurarea unui eveniment istoric. În timp ce alegeam culorile, schițam desenul și grupam figurile, studiam și raporturile de forță dintre taberele pe care le înfățișam în

frescă. Așa ajunsei să cunosc suferințele poporului meu și luptele lui și învățai cum trebuie să le prezint în picturile mele.

În fața tribunalului era o piață unde veneau adeseori țărani, călare pe catiri sau pe cai. Intrau și ei în clădire și se uitau la noi cum lucram. Unii se minunau, alții ne făceau observații. Numai ce-l auzai pe câte unul : „Da' ce-ți veni să încarci cu atîta povară bietul catir ? Ia vin-afară de te uită la al meu“. Odată o femeie mă întrebă : „Cum adică, vrei să zici că asta-i muierea aceea care a luptat în rînd cu bărbații ?“ „Sigur că da — îi răspunsei — știu și cum o cheamă.“ „Păi da — grăi iar femeia — că doară eu am și văzut-o, numai că altfel arăta, așa ca mine.“

Cei mai mari pictori ai noștri îi zugrăvesc în ziua de azi pe imperialiști așa cum îi înfățișaseră mai înainte pe cuceritori. Cavalerii spanioli apăreau în fața ochilor noștri pe ziduri, bărboși, îngîmfați și cruzi, în timp ce astăzi se conturează mutrele reci și sclivisite ale bancherilor americani.

La voi în Europa, Hitler a ars cele mai valoroase cărți. La noi au fost răzuite acum de pe pereți cele mai frumoase fresce, care li se par primejdioase imperialiștilor — sau au fost acoperite cu scînduri bătute în cuie. Se tem de noi pictorii.

Și așa, am învățat pictînd și am ajuns să pictez învățînd.

JARMILA DIN BRATISLAVA

Miguel și Jarmila fuseseră nedespărțiți tot timpul congresului. Și acum stăteau tot alături la masă. Așa vor rămîne în amintirea noastră, de-a pururi nedespărțiți, chiar dacă viețile lor tinere se vor desprinde iar una de alta, continuînd să se desfășoare pe două continente diferite. Cu toate astea, ea nu înțelegea nici boabă de spaniolă, iar el pricepea și mai puțin slovacă. De abia acum, în preajma despărțirii, cu ajutorul tălmăcilor, ajunseră să-și cunoască unul altuia viața.

Jarmila povesti :

— Naziștii ne-au internat într-un lagăr de exterminare. Acolo a fost arsă mama. Pe mine m-au lăsat în viață pentru că mai eram încă bună de muncă : muncă silnică. În zare vedeam într-una lumina roșie a crematoriilor.

Cîtiva deținuți din lagăr, bărbați și femei, s-au învoit între ei să ne dea lecții nouă, copiilor. Dacă ar fi fost prinși, îi așteptau cele mai grele pedepse, căci soarta noastră fusese pecetluită : trebuia să trăim ca niște animale și să pierim. N-aveam voie să cunoaștem nimic altceva decît munca pînă la istovire și foamea. Fiecare din ei ne învăța însă cîte ceva, împărtășindu-ne ce știa mai bine. Lecțiile astea erau ca o rază de lumină în existența noastră întunecată, chiar dacă nu înțelegeam prea mult. Unul ne vorbea despre Lenin, altul ne explica una din legile chimiei,

iar un al treilea ne recita o poezie de Heine. Dar cum începea vreunul să ne învețe ceva, numai ce vedeai că dispărea din mijlocul nostru. Era mutat în altă parte sau ucis.

Un bătrîn ne-a vorbit odată despre un pictor, anume Rembrandt. Voia să-și dea și el obolul, să nu rămînă mai prejos decît ceilalți. Atîta știa și el, pesemne că-și petrecuse toată viața studiindu-l pe Rembrandt. Dacă un gardian ne-ar fi văzut cum ascultam, șușotind între noi, ne-ar fi luat la pumni și ne-ar fi izbit cu picioarele. Bătrînul ne-a descris cîteva tablouri; înfierbîntat, uitase parcă unde se afla și cui îi vorbește. Noi ascultam cu gura căscată. Nu pricepeam mare lucru, însă îi sorbeam fiecare cuvînt. Din cînd în cînd careva atrăgea atenția: „Ssst, gardianul!”

Astfel ne-a descris o dată, pe șoptite, în barcă, un mic tablou al lui Rembrandt, pictat în culori închise, în afară de o pată albastră: haina omului care se trudea să dea jos un bolnav de pe un catîr, în mijlocul unei curți. Pe urmă ne-a explicat că omul acela cu haina albastră era „Samariteanul milostiv”. Tabloul, după părerea lui, exista încă. Infruntase pînă atunci atîtea și atîtea războaie și urgii. Toată lumina era concentrată asupra unui singur punct — ne spunea el — încît în clipa cînd te uitai la el simțeai parcă o strîngere de inimă. Aici stătea toată arta pictorului.

Ori de cîte ori vreunul din deportații proaspăt aduși ne aducea vești de afară, îl ascultam cu

oarecare îndoială. Știrile lui ni se păreau lipsite de sens, venite parcă de pe alte tărîmuri. Tabloul, în schimb, era cît se poate de real. Deși nu era pentru noi decît un reflex al lumii din afară, nu aveam nici o îndoială în privința existenței lui.

Nu știu cum îl chema pe bătrîn. A venit numai de două ori în baracă la noi. Pe urmă a dispărut; probabil murise.

Am mai întîlnit pe urmă și alți oameni, toți deținuți ca și mine, dar oțeliți și neînfricați, gata oricînd să ne ajute. Aceștia au izbutit cu vremea să strîngă în jurul lor toată lumea din lagăr. Exemplul și lămuririle lor mi-au schimbat viața. Bătrînul însă a fost primul om care mi-a arătat că există lucruri mai tari decît distrugerea și moartea.

Am văzut după eliberare tabloul despre care ne vorbise în barcă. Și, ca și atunci, inima mi s-a strîns de o bucurie dureroasă.

GERDA DIN PRUSIA ORIENTALA

De felul ei, Gerda era o ființă tăcută. Dar vedeai pe chipul său cum clipă de clipă se simțea din ce în ce mai aproape de tovarășii ceilalți.

Gerda începu:

— Am fugit din Prusia Orientală și cu chiuu cu vai am ajuns în sfîrșit într-un sătuc. Locuitorii nu mai pridideau de atîția refugiați; aproape că mureau de foame. Nu mai aveam de nici

unele și mi se rupea inima văzînd cum se zăbeau părinții mei. Nu apucaseră să ia cu ei decît registrul funciar la care se uitau într-una. Îl arătau și țăranilor cu stare din sat, anume ca să știe că dacă nu s-ar fi refugiat, ar fi fost în rînd cu ei. Așa că din cînd în cînd eram poftiți, pe ici, pe colo, la masă.

Conacul din apropierea satului gema de refugiați. Cîrînd și pămînturile moșierului au fost împărțite la oameni.

„Așa s-o fi întîmplat acum și cu pămîntul nostru“, a spus atunci taică-meu.

În cîrînd, registrul funciar nu ne-a mai fost de nici un folos. Chiaburii nu ne mai dădeau de mîncare decît dacă îi ajutam la munca cîmpului.

Într-o zi, în timpul secerișului, tata a căzut de pe o căruță și puțin după aceea a murit. Cînd cu împărțeala moșiei, am căpătat și noi opt hectare. „Frumos schimb, n-am ce zice — a spus atunci cu amărăciune mama — opt hectare, în loc de patruzeci și cinci cîte aveam...“

Și astfel ne-am înjghebat din nou o gospodărie; altceva nu ne rămînea de făcut.

Tot atunci, în fruntea satului a venit un alt primar. Era un om îmbătrînit înainte de vreme. Suferise mult de pe urma fasciștilor hitleriști și abia scăpase de închisoare: „Halal primar, ce să spun!“ s-a minat taică-mea.

Fiind fecior de țăran, primarul era priceput în ale agriculturii. Și cum vorbea blînd cu toată lumea, gurile rele au amuțit cîrînd. De cîte ori

mă duceam cu vreo treabă pe la primărie, îmi puneau fel de fel de întrebări despre viața mea. La început nu mă dumiream ce zor o fi avînd să știe cum trăisem pînă atunci. Odată l-am întîlnit pe uliță și am mers o bucată de drum împreună. Și cum a început iar să mă descoasă, i-am povestit cîte ceva din copilărie. I-am spus ce fericită mă socoteam atunci. La care el mi-a amintit că în schimbul fericirii ce mi-o înlesniseră, sute de mii de copii fuseseră lipsiți de orice bucurie. Cînd i-am răspuns zîcînd că nu era vina mea, el m-a întrebat dacă mi-a trecut vreodată prin gînd să fac ceva pentru a schimba starea asta de lucruri. Așa-i că nu? De n-ar fi venit războiul care să nimicească vechea orînduire, aș fi trăit și acum tot ca înainte.

Asta a fost începutul. Vorbea cu mine ca un părinte. Atîta doar că tata nu-mi vorbise nici odată, pe vremea cînd trăiam în huzur, despre așa ceva. Nimeni nu-și bătuse pînă atunci capul să-mi explice atîtea lucruri. Și cu cît îmi explica mai multe, cu atît se îmbulzeau întrebările pe buzele mele. Văzînd că mă duc mereu la el, mama îmi spunea: „Parc-ar fi popă“.

Într-o zi, primarul m-a întrebat dacă n-aș vrea să urmez o școală agricolă satească.

I-am dat ascultare, deși mama nu voia cu nici un chip să mă lase. Printre elevi erau destui feciori și fete de țărani din satele învecinate. Îi cunoșteam mai dinainte din vedere, fără

să mă fi apropiat de ei; acum însă alcătuiam cu toții o singură familie.

La școală am învățat o mulțime de lucruri, pe care le-am folosit imediat la noi în gospodărie. Am învățat cum se cultivă plantele și cum se cresc animalele, am învățat apoi după ce legi se dezvoltă întreaga natură și omenirea. Și tot acolo am văzut niște desene cu diferite soiuri de mere și prune, obținute de Miciurin. Eram atât de curioasă să cunosc tot ceea ce obținuse, descrisese și înfățișase el în aceste desene, încît ori de cîte ori profesorul ne vorbea despre viața și experiențele lui Miciurin, nu mă mai săturam ascultîndu-l. Așa a încolțit în mine dorința să aflu cît mai multe despre țara în care a trăit și a muncit el, cultivînd pomi fructiferi.

De îndată ce m-am întors acasă, am căutat să pun în aplicare toate învățăturile dobîndite la școală. La început maică-mea și soră-mea mă priveau cu neîncredere și-mi țineau piept de cîte ori voiam să fac ceva. Tot primarul satului a fost acela care a stat să mă asculte ceasuri întregi, care m-a încurajat și mi-a dat o mîna de ajutor la noi în gospodărie.

Mi-au mai venit în ajutor și foștii mei colegi, flăcăi și fete, de care mă legasem atît de strîns. Deși locuiam departe unii de alții, în sate răzlețe, ne vedeam deseori, și vorbeam despre munca noastră. Mai tîrziu m-am măritat cu unul din băieți. Taică-său fusese mai

înainte clăcaș pe moșia împărțită de curînd sătenilor. După căsătorie m-am mutat în satul vecin, în noua mea gospodărie. Așa am scăpat și de toate ciorovăielile cu maică-mea. Bărbatul meu și cu mine eram în sfîrșit liberi să muncim pămîntul așa cum știam noi. Gospodăria noastră e astăzi una dintre cele mai înfloritoare, i s-a dus vestea pînă hăt departe. După război satul era la pămînt; acum e stăpînit de un năstăvilit avînt și-n bună parte avîntul ăsta se datorește bărbatului și socrului meu. Tovarășii însă m-au ales pe mine să vin aci. Vă mărturisesc că-n viața mea n-am făcut un drum atît de lung și nu mi-aș fi închipuit că sînt pe lume oameni atît de feluriți și atîtea chipuri de a trăi. La întoarcere am să-i povestesc totul primarului. La drept vorbind, lui îi datorez cel mai mult — lui, care a rămas acasă, la el în sat.

FRANCESCA DIN TURIN

Francesca era de obicei tăcută. Dar cînd era nevoie de două mîini ca să gătească un prînz, sau să pună o masă, Francesca sărea imediat să dea ajutor. Și tot așa și acum, cînd îi veni rîndul, începu a povesti fără să se codească.

— Tata a căzut la Isonzo în primul război mondial, iar pe bărbatul meu l-am pierdut în al doilea război mondial, în Africa. Fiul meu, care

trecuse la partizani, a murit și el; am aflat asta mult mai târziu, abia după căderea lui Mussolini și Hitler. Multă lume credea atunci că vom avea în sfârșit pace.

Nu-mi mai rămăsese decât o fată, Lucia, care era ca lumina ochilor pentru mine. Statul îmi dădea o mică pensie. În afară de asta mă angajai la un atelier de confecțiuni ca desenatoare de modele: așa ca să stau mai mult pe acasă, să-mi cresc fata și s-o îmbrac ca lumea, cău- tînd să-i înfrumusețez viața.

Împărteam cu ea și bucurii și necazuri; eram tot timpul împreună. Cum venea de la școală, Lucia începea să-mi povestească din fir a păr tot ce i se întîmplase dimineața. O ajutam să-și facă lecțiile, citeam aceleași cărți, mergeam împreună la teatru. La examene eram mai emoționată decât ea. După ce ieși în sfârșit profesoară, continuai să urmăresc cu același interes tot ce făcea, așa cum înainte, cînd învăța la școală, o întrebam cum merg lecțiile ei. De cîte ori aveam un pic de răgaz o însoțeam la cîte o petrecere cu dans și-mi destăinuia ca unei prietene toate micile ei întîmplări sentimentale. Într-o zi îmi spuse:

— Știi, azi nu mai am timp să mănînc. Trebuie să fiu la șase, la Gara de Est.

Îi răspunsei rîzînd:

— Doar nu s-o prăpădi lumea dacă Paolo al tău o să te aștepte puțin.

— Nu-i vorba de asta, întîmpină ea, Paolo nici nu vine acolo. Mă duc la manifestație.

— Ce fel de manifestație? întrebai. Pentru ce?

— Ți-am explicat doar de atîtea ori, îmi răspunse ea. Lasă c-o să mai vorbim despre asta, pe îndelete, cînd m-oi întoarce.

O sărutai, o strînsei tare în brațe și-i spusai:

— Trebuie neapărat să te duci acolo? Totdeauna stau cu inima îndoită cînd te știu plecată undeva.

Ca niciodată, Lucia se răsti la mine:

— Acum n-am timp de vorbit. Trebuie să plec.

Văzîndu-mă însă mîhnită se grăbi să adauge:

— N-ai decât să vii cu mine.

Fără multă vorbă plecarăm împreună la Gara de Est. Se adunase acolo o mulțime de oameni cu steaguri și pancarte. Nu cunoșteam pe nimeni și tot ce vedeam mi se părea ciudat. Pînă și piața cu un monument la mijloc, copacii, orașul și lumina amurgului mi se păreau mai altfel ca de obicei, neobișnuite. Nu mă dezlipeam o clipă de fata mea. Curînd observai că Lucia avea o mulțime de cunoseuți printre oamenii de acolo. Îi spuneau pe nume: „Lucia!” Și-n clipa aceea vedeai cum se luminează la față ca și cum s-ar fi bucurat că o întîlniseră. Îmi vorbise oare vreodată fata mea despre ei? Atunci

cînd pomenise numele unuia sau altuia în legătură cu o anumită activitate socială, cu o carte sau o conferință, niciodată nu-mi trecuse prin minte că pe chipurile lor se putea citi o bucurie atît de vie și semnele unei legături atît de puternice, în clipa cînd o vedeau pe Lucia mea.

Pe urmă se încolonară cu toții în rînduri de cîte patru. Trecui în spatele Luciei, care stătea între doi necunoscuți. Lîngă mine se afla o femeie bătrînă, îmbrăcată cu o rochie neagră ponosită și plină de praf ca și basmaua de pe cap; avea o figură ascuțită, cu trăsături aspre și niște ochi scînteietori. Pornirăm. Mărturisesc că dacă am străbătut atunci încolonată cu toți oamenii aceia orașul de la un capăt la altul, am făcut-o numai ca să nu-mi las singură copila.

Lumea ieșea din cafenele și la ferestrele caselor să ne privească, unii ne făceau semne, alții strigau. Mi se părea că mă aflu cu Lucia pe puntea unui vapor și că trecem de-a lungul unei coaste. Pe una din pancartele noastre scria: „Vrem pîine, nu război!”

Trecui la marginea rîndului. Bătrîna care mergea alături de mine îmi spuse ceva și eu dădui din cap, deși nu înțelesesem nimic. Se mai înșenina la față și ochii ei stînși scînteiau. Feciorul ei mai mare, îmi povesti ea, căzuse în Sicilia, iar al doilea în Africa. La rîndul meu îi spusei că și bărbatu-meu s-a prăpădit în Africa,

iar băiatul meu luptînd ca partizan. Apoi adăugai, arătînd-o pe Lucia:

— E fata mea.

— Frumoasă fată și vrednică, mi-o laudă ea. O cunosc; am întîlnit-o de cîteva ori.

Îmi creștea inima auzind-o.

Deodată se auzi un strigăt: „Poliția!” dar nu puteam să văd ce se întîmplase. Ne oprirăm în loc. „Înainte!” izbucni bătrîna, apoi începură și alții din spate să strige: „Înainte!” În clipa aceea fata mea se întoarse. Avea obrăzorul palid. Bătrîna se vîrî imediat între Lucia și mine, și manifestanții porniră mai departe, ca împinși de mîinile ei uscate.

Puțin după aceea furăm din nou siliți să ne oprim. Bastoanele de cauciuc ale polițiștilor vîrjiau prin aer și loviturile curgeau cu nemiluita. Bătrîna urla cu glasul răgușit de furie:

— Ticăloșilor! Secăturilor! Cîți bani v-au dat ca să ne rupeți oasele?

O pancartă se clătină în fața noastră și bătrîna se repezi să apuce prăjina. La rîndul ei fu înșfăcată de doi polițiști; pe unul dintre ei îl mușcă zdravăm de mîină. Atunci sări și Lucia și puse mîna pe prăjină. Cu chiu cu vai puteam să mă țin de ea în vîrtejul acela, dar nu ne lăsam. Mergeam tot înainte. În sfîrșit nimerirăm într-o fundătură unde toată lumea sări să ne scape; bătrîna fusese însă ridicată de polițiști. O ajutai apoi pe fata mea să tragă la

adăpost într-un gang pe un tânăr care fusese rănit.

Seara îl luarăm la noi acasă și-l culcarăm pe patul nostru. Locuia tocmai la celălalt capăt al orașului, în apropiere de fabrica unde lucra. De aceea stăruii să rămână la noi pînă avea să se pună pe picioare. Și cît stătu la noi, băiatul îmi lămuri o mulțime de lucruri.

De atunci începui să mă duc tot mai des la întruniri și manifestații, uneori cu fata mea, alteori singură. Aci, la congres, am venit singură.

MITICĂ DIN BUCUREȘTI

Mitică povesti :

— Eram de-o șchioapă cînd într-o noapte simții prin somn că se deschide ușa și auzii niște șoapte în întuneric. Indată după aceea, însă, adormii la loc. Dimineața, sculîndu-mă, întrebai : „Cine a fost ?“ „Pesemne c-ai visat“, mă liniști tata.

Nu mă dumiream de ce mama dăduse prin casă cu noaptea-n cap. De obicei se apuca de curățenie de-abia după ce pleca tata la lucru. În timp ce era dusă după târguieli, găsii o batistă mototolită ascunsă sub spălător. Era plină de sînge. „M-au amăgit“, mă gîndii eu și așteptai să vină mama s-o întreb.

Mama însă nu veni singură. O dată cu ea intrară în casă și doi polițiști. „Nu încerca să ne

duci, îi spuseră ei. Știm sigur c-a intrat aci, în casa asta“. „Dacă știți așa sigur — le-o întoarse mama — n-aveți decît să-l căutați.“

Abia atunci mi se deschiseră ochii și îndesai cu piciorul batista în găleata cu gunoi. Polițiștii scotociră peste tot, întii la noi, pe urmă la vecini. „Vezi că n-am visat, îi spusei după aceea mamei. Ia te uită în găleata cu gunoi.“

Seara îi povestii isprava mea tatei, care venise cu niște prieteni. Făcură haz cu toții și care mai de care voia să mă ia pe genunchi.

Pasămite, secretarul sindicatului muncitorilor de la căile ferate fusese arestat în toiul grevei. În timp ce-l duceau fugise și polițiștii trăsese în el. Fugarul se adăpostise la noi, își schimbase hainele și și bandajase rana, apoi se făcuse nevăzut. Tatăl meu îmi explică ce fel de om era și cum luptase toată viața pentru ca noi să putem trăi omenește. De aceea îl și hăituiau aceia care huzureau pe spinarea noastră. Și trăsese în el, ca să nu mai aibă cine să conducă greva. La urmă, tata îmi explică ce înseamnă o grevă.

PAUL, UN NECUNOSCUȚ

Cum nimeni nu mai lua cuvîntul, Renée își roti ochii împrejur, uitîndu-se pe rînd la fiecare. În sfîrșit și-i opri asupra unui oaspete care tăcuse tot timpul pînă atunci.



— E rîndul dumitale acum, îl îmbie ea. Nu ne-ai povestit încă nimic. Cum te cheamă ?

— Paul.

Era unul dintre oamenii aceia care trec de obicei neobservați. Ar fi putut foarte bine să plece fără să bage nimeni de seamă, așa cum nimeni nu băgase de seamă că fusese tot timpul în mijlocul nostru. Renée dădu atunci glas dîrinței obștești.

— E timpul să te cunoaștem. De unde ești ?

Paul spuse cu șovăială :

— De aici, din oraș. Am venit numai să repar telefonul.

Renée îl privi uimită.

— Sînt aici de azi după masă — continuă el — de cînd ați început să povestiți fel de fel. Așa ceva nu auzi în fiecare zi. Citești un ziar, mai pui cîteodată aparatul de radio, te mai duci la un cinematograf. Uneori le mai citești copiilor cîte o poveste. Eu de obicei nu ies din casă decît ca să mă duc la lucru, iar pe drum ascult ce vorbesc oamenii, de una, de alta. Dar, vă spun drept, niciodată nu mi-a fost dat să ascult asemenea întîmplări ca astea pe care le-ați istorisit dumneavoastră aci. Și atunci, văzînd că stați toți strînși în jurul mesei, m-am așezat și eu pe un scaun. Vă rog să mă iertați.

— Mai vino și altă dată, fără sfială. Poate că mai tîrziu o să-ți aduci aminte cum ai intrat aici în casă să repari telefonul și o să te gîndești atunci că ziua asta de azi a fost ziua cînd

ai făcut primul pas. Da, vino singur, fără să fii chemat, cînd ne vom întîlni din nou cu toții, aci. Chiar dacă nu vei mai veni anume ca să repara telefonul.

Paul încuviință din cap, fără să observe că toate privirile erau ațintite asupra lui.



Scanare și prelucrare digitală



de

Anonim



și

CAT Graur



Antwerpen

2024

